

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / B. Luiten

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN

473

B. Luiten

Het bezoek

MEDITATIEF

476

C. de Putter

Christus maakt één kerk

WANDELEN MET GOD

477

B. Luiten

Angst voor het oordeel?

ACHTERGRONDEN

479

C. Trimp

Kan een oude confessie
actueel zijn?

OPVOEDING EN
ONDERWIJS

483

K.J. v.d. Sloot-te Velde

Pubertijd, mooie tijd? 3

KERK IN ORDE

485

M. te Velde

Platform commissies
van beheer in oprichting

WOORD/
WEERWOORD

488

G.J. van Middelkoop

Moeten gereformeerden
veranderen?

en verder...

Meeglezen

HET BEZOEK

Stel, dat Jezus bij ons op bezoek zou komen. Dat Hij een paar weken zou meedraaien in ons kerkelijk leven.

Wat zou er dan gebeuren? Zou Hij gewoon zijn plaats innemen net zoals wij? Zou Hij passen in ons systeem?

Of zou Hij laten zien hoe het ook anders kan?

Deze intrigerende vraag wordt ons gesteld door Adrian Plass. Zijn antwoord lezen wij in een verrassende novelle, waarin hij dit bezoek zich voorstelt en beschrijft. Een kostelijk boekje, dat hard op weg is een bestseller te worden. Het nodigt uit tot lezen en herlezen. En het roept uiteraard tal van nieuwe vragen en reacties op.

Gewaagde vraagstelling?

De eerste gedachte die hierbij opkomt is wellicht: Mag dat? Mag je fantaseren over Jezus? Mag je be-

schrijven wat Hij zou doen en zeggen, hoe Hij zou handelen en reageren? Loop je dan niet het risico je eigen gedachten in zijn optreden te leggen?

Dit gevaar is zeker aanwezig. Als dat gebeurt is het ronduit een onheilig gebruik van Gods naam. Daarom is deze stijlform onder ons niet gangbaar. Zo zijn er tal van Jezus-films geproduceerd die je beter niet kunt gaan zien.

Evenwel, toen ik merkte hoe gelovig en herkenbaar deze novelle geschreven is, moest ik denken aan een brief van Maarten Luther, die

hij schreef aan **Hansje**, zijn zoon van vier jaar oud. Hij verbleef toen op de **Coburg**, vrouw en kinderen had hij moeten achterlaten. In die brief vertelt Luther aan zijn zoontje van een prachtige tuin, waar allerlei kinderen spelen. Ze hebben gouden rokjes aan en mogen net zoveel vruchten eten als ze willen en rijden op kleine paardjes met gouden tomen en zilveren zadels. We lezen die brief een stukje mee: 'Toen zei ik tot die man van wie die tuin is: Och lieve man, ik heb ook een zoon, hij heet **Hansje** Luther, zou hij ook niet in de tuin mogen komen om zulke lekkere appels te eten en op zulke fijne paardjes te rijden en met die kinderen te spelen? Toen zei die man: als hij

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGEREDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. B. LUITEN,
PROF. DR. C.J. DE RUIJTER,
DS. A. DE SNOO.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8265
AG Kampen, Tel. (05202) 31201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (01100) 15591.

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studenten f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland: f 144,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah. Tel. (05210) 15946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,84 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijk toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

graag bidt, zoet is en goed leert, zal hij ook in de tuin komen en **Flipje** en Joost ook, en als ze bij elkaar zijn zullen ze ook luiten, fluiten en trommels **krijgen** om muziek te maken, dansen en met kleine bogen schieten. En hij liet me een mooi grasperk zien waar je mag dansen; daar hingen allemaal fluiten en trommels en kleine zilveren boogjes'. En zo ging Luther nog een poosje door met de beschrijving van het Paradijs in kindertaal.'

Eén en al fantasie, zowel over het Paradijs als over de Eigenaar. En toch ook niet. In eigengekozen beelden onderwijst Luther zijn zoontje in de werkelijkheid van Gods heerlijke toekomst. Hij doet het ook zo, dat in **Hansje** het goede verlangen ontstaat om in het Paradijs te komen.

Dit schrijven van Luther is niet verkeerd, omdat hij zich met zijn fantasie beweegt binnen de grenzen van de Schrift. Dat lijkt mij een belangrijk criterium. Zo kun je ook in een verhaal op een eigentijdse manier bijbelse gegevens verwerken. Dat zie je bijv. ook regelmatig in de beeldende kunst. Als het goed gebeurt hoeft daar geen bezwaar tegen te zijn.

Welnu, op die manier is **Adrian Plass** te werk gegaan. In zijn verhaal herken je het optreden van Jezus tijdens zijn rondwandeling op aarde. Alleen loopt Hij nu niet in Kanaän, maar in je eigen straat. En is het ook niet zo, dat Hij werkelijk in ons midden is? Is het dan geen gezonde uitdaging, heel ons kerkelijk leven eens in het licht te stellen van zijn manier van doen en laten?

Organisatie

De ik-figuur is een organisator. Alles voor het bezoek van de Grondlegger heeft hij tot in de puntjes geregeld. Hij kon alleen niet van te voren met Hem overleggen. 't Was dus afwachten hoe het gaan zou. Maar Hij zou Zich wel schikken. Dat deden de meeste bezoekers. Een probleem was nog wel, waar

Hij zou moeten slapen. Bij iemand, die door de week net zo was als op zondag. Dat zou dus wel uitdraaien op een hotel... Maar dat was te gek. Een oudere, gelovige zuster werd aangewezen zijn onderdak te verzorgen.

Op zo'n manier kwam alles voor de ontvangst tot stand. We lezen van een begroetingscomité een compleet draaiboek. De organisator heeft de touwtjes goed in handen.

Maar de Grondlegger nam zijn eigen touwtjes mee. Kostelijk om mee te maken. Alles loopt anders, ontwapenend, ontdekkend. De organisator kan het niet waarderen; uiteindelijk gaat hij kwaad naar huis.

's Avonds laat gaat hij Hem toch weer opzoeken. In het inmiddels verlaten kerkgebouw treft hij de Grondlegger eenzaam aan. 'Ben je daar eindelijk?', zegt Deze, 'Ik wachtte op je, Ik slaap vannacht bij jou.'

't Is maar even één draad uit het hele verhaal. Verrassend. En wáár! Wie denkt hier niet meteen aan de geschiedenis met Zacheus? Toen klonken diezelfde woorden: 'Ik moet in uw huis zijn'.

Met dit verschil evenwel, dat **Zacheus** er nooit op had durven rekenen de Heiland onder zijn dak te ontvangen. De organisator daarentegen was juist bezig de ontvangst te regelen. Hij had een compleet draaiboek, zeg maar een kerkboek met te zingen liederen en een kerkorde met gemaakte afspraken. Maar toch was de gedachte niet bij hem opgekomen dat de Grondlegger juist bij hem persoonlijk wilde zijn.

Als je dat leest, gaat er wat door je heen. Wat is dit verhaal echt. In het kerkelijk leven is organiseren een allesbeheersende bezigheid. Daar is niets op tegen. Alleen... organisatoren zijn inderdaad vaak bezig met anderen en voor anderen. Daardoor kunnen ze de neiging hebben zichzelf te vergeten.

Op geloofsjour is niets aan te merken. Maar als intussen de eigen za-

ligheid te weinig aandacht ontvangt, doe je toch iets fout. Licht hierin niet een belangrijke gedachte voor al onze ambtsdragers, die over het algemeen steeds meer stressverschijnselen beginnen te vertonen? Natuurlijk zijn alle klachten op dit gebied niet over één kam te scheren. Toch is stress dikwijls een verschijnsel van mensen die zichzelf voorbij leven. Hoe zou Jezus aankijken tegen onze vergaderdruk, de **lectuurovervloed** en de geldende verwachtingspatronen? 't Is maar even een vraag. Het antwoord van Plass is verrassend. De Grondlegger gaat zelf ook avond aan avond op pad. Er is in deze tijd veel te doen. Toch gaat Hij anders met de dingen om, meer gericht op de inhoud dan op de vorm. Zo heeft Hij op een avond een spreekbeurt. De zaal zit stampvol. Dan hoort Hij ineens een verstandelijk gehandicapt meisje, dat Hem roept. Ze mag naar voren komen, al vindt het publiek het moment ongelukkig gekozen (herkennen we wat?). Hij omhelst haar op het podium, en dan ineens... is Hij verdwenen. Iedereen verontwaardigd natuurlijk. Hoe kun je nu zo'n volle zaal laten zitten? De organisator werpt Hem dat later voor de voeten. Waarop de Grondlegger verbaasd reageert: 'wat Ik wilde zeggen, heb Ik toch duidelijk gemaakt?'

Evangelisatie

Natuurlijk ontvang je de Grondlegger in een kerkdienst. Hij zou ook op zondag komen, dat was bekend gemaakt. De gemeente stond in het gelid op Hem te wachten. Na een eerste kennismaking evenwel vraagt Hij de mensen met Hem mee te gaan. De kerkdienst zal anders worden dan anders. Hij schiet een café in dat niet zo gunstig bekend staat. De meeste gemeentelieden gaan achter Hem aan, ook mensen van wie je dat nooit verwachten zou. De organisator staat perplex. Alles valt in het water.

Na verloop van tijd komt de Grondlegger weer naar buiten. Met warrampel meer mensen achter Zich aan dan toen Hij het café binnenging...

't Is weer slechts een enkele **pennestreek**.

Maar daar staat dan de vraag, hoeveel echt contact de kerk nog heeft en zoekt in de wereld. Is een ruig café niet iets, dat je alleen maar snel voorbij dient te lopen?

Maar Hij ging er binnen. Dat was Hij altijd al gewend. Terwijl de Farizeeën buiten stonden te foeteren liet Hij Zich vinden in **tollenaarskroegen** en hoerententen. Daar redde Hij zielen. Daar waren ontmoetingen met God waar nooit iemand aan gedacht had.

Vond Hij 'gewone' kerkdiensten dan verkeerd? Nee, ze zijn later normaal doorgegaan. Maar de gedachte laat je niet meer los. Wat hebben wij in ons kerkelijk leven van zijn voorbeeld overgehouden? Zijn optreden is verrassend, terwijl het al bijna twintig eeuwen bekend is.

Kerkdiensten zijn hoogtepunten. Maar hoe krijg je daar de mensen naar wie je hart uitgaat? Als die vraag je niet meer bezighoudt en je niet naar alle lagen van de bevolking drijft, hebben de mooiste erediensten naar buiten toe toch een steriele uitwerking.

Zo kon de Grondlegger niet rustig in de kerkbank zitten. Wij herkennen dat in Hem.

Bekering

De aanzegging van de komst van de Grondlegger deed mensen op slag veranderen. Zij die altijd het hoogste woord hadden werden stil. Die echt problemen hadden werden een stuk vrolijker. De eeuwige critici gingen nadenken over de boodschap die zij vroeger altijd ter discussie stelden. Een broeder, die voor heilig werd aangezien, biechte een hele reeks schokkende zonden op. Dat maakte hem in de ogen van de mensen een stuk minder heilig, maar wel veel menselijker.

Weer staat hier met enkele lijnen een herkenbaar beeld. Niet dat alle vroomheid belachelijk wordt gemaakt, zeker niet! Maar opvallend is hierin de afstandelijkheid die gelovigen zich weleens menen te kunnen permitteren, zowel naar God toe als onderling. In de gedachte wellicht, dat Jezus ver weg is. Het bericht van zijn komst is dan schokkend. Mensen worden ineens anders daarvan, een stuk echter:

Wat vroeger niet verder kwam dan een discussie over de preek rondom de koffie, wordt nu onderwerp van bezinning. Het praten óver zonden wordt nu daadwerkelijke bekering. Over geldbesteding en inrichting van huizen valt ineens het licht van zijn soberheid. Enzovoorts. Terwijl het bericht van zijn spoedige komst toch bekend is (**Opb. 22 : 20**).

Ja, Hij is al in ons midden.

Novelle

Een novelle is een kunstwerk.

Iedere zin, ieder woord staat zorgvuldig op zijn plaats. Zoiets laat zich niet navertellen. Dat kun je met een schilderij ook niet. Ik kan een impressie geven, maar daar blijft het bij.

Slechts enkele pennestreken heb ik naar voren gehaald. Om iets door te geven dat waardevol kan zijn. En om op dit boekje te attenderen. Met ronduit aanbevelen wil ik voorzichtig zijn. Niet ieder hoofdstuk is even geslaagd. Niet iedere lezer zal met de gehanteerde stijl even goed uit de voeten kunnen.

Toch, wie dit leest en proeft, **krijgt** veel om over na te denken. Terwijl het niet bij gedachten zal blijven. Het is een speelse oefening om concreet te leren rekenen met de aanwezigheid en de aanpak van de Heer van de kerk.

N.a.v. Adrian Plass, *Het Bezoek*, Sliedrecht 1995. Ingenaaid, 56 blz., prijs f 9,90.

¹ W.J. Kooiman, *Luther, zijn weg en werk*, Amsterdam z.j., blz. 163, 164.

De kerkgeschiedenis geeft veel verdeeldheid te zien.

Dit verschijnsel lijkt wereldwijd, ook in de afgodendienst. Hoewel de Gereformeerde Kerk (vrijg.) bekend staat als een groepering waarin een grote mate van gelijkdenkendheid aanwezig is, is er ook veel verschil te zien. Dit verschil kan de afmeting van een kloof krijgen. Wie met een geestelijk vergrootglas naar de bezoekers van een kerkdienst kijkt, ziet veel scheurtjes en scheuren.

Het gezamenlijk geloof in Christus als de enige verlosser bindt ons samen. Letterlijken figuurlijk. In een stenen gebouw, en in een geestelijk bouwwerk. Verdergaande gelijkheid is in beginsel niet nodig. Toch

heb ik behoefte aan een bredere verbinding. Soms is die er méér, soms minder. Ik weet niet op hoeveel ik mag hopen.

Zaak en persoon

Ik meen dat er veel onnodige verwijdering is doordat de meeste discussies zich afspelen op het niveau van 'standpunten', waarbij er te weinig oog is voor de verschillen tussen de personen die de standpunten naar voren brengen.

In het bedrijfsleven is een gebruikelijke zienswijze dat de persoonlijke verhoudingen en omgang belangrijker zijn dan de zakelijke verschillen van inzicht. Als mensen het goed met elkaar kunnen vinden,

M meditatief

zijn de verschillende inzichten meestal goed bij elkaar te brengen

Maar wanneer karakters botsen, doet het er niet toe welk meningsverschil er volgt: het zal vroeg of laat tot heftige botsingen leiden. En vaak tot uiteengaan.

Vrijmaking

De dissertatie van J. Ridderbos over de voorgeschiedenis van de vrijmaking heeft ons gedwongen om te kijken naar persoonlijke verschillen in die tijd, en naar blokvorming rondom bepaalde personen, ook wanneer er heel andere kwesties aan de orde waren, zoals die van de NSB. De persoonlijkheid van H.H. Kuyper, en de manier waarop hij in zijn familie-traditie stond, heeft veel ellende veroorzaakt die weinig te maken had met de leer van de Schrift. Zijn stellingname, met bijbehorend gedrag, had echter wel gevolgen voor de behandeling van de leergeschiedenissen.

Welke les leren we?

Het is altijd zinvol om bij het naar voren brengen van een standpunt te kijken naar wie dat standpunt uitdraagt.

Omgekeerd is het ook zinvol om ons af te vragen of een bepaalde persoonlijkheidsstructuur ook tot een bepaalde stellingname leidt. Elk mens wordt in zijn reageren bepaald door wie hij (geworden) is. Ik hoop dat deze wijze van waarnemen zich bij ons meer zal ontwikkelen.

Eigenheid en aanpassing

Goed zicht op de eigen persoonlijkheidsstructuur vergroot ook de mo-

gelijkheid tot aanpassing aan de naaste. Dit aanpassend vermogen is één van de moeilijkste dingen die God van u vraagt. Iedereen wil wel het zijne bijdragen in de kerk, maar ieder doet dat op zijn eigen manier. Dat blijkt soms niet te werken. Het gevolg is: je afgewezen voelen, een terugtrekkende beweging. Thuis worden de wonden gelikt. Voorlopig maar eens wat minder naar buiten treden? De wekelijkse kerkgang kan zomaar minder fijn worden.

Samenvattend komt het erop aan:

- 1) dat u zich precies bewust bent van de zwakke en sterke kanten van uw bijdrage;
- 2) dat u zich consequent aanpast aan wat voor de ander hanteerbaar is;
- 3) dat u daarbij aandacht blijft geven, en ruimte blijft nemen voor de eigenheid, die God aan u gegeven heeft.

energie om u te blijven geven in de kerk kan alleen door God ingeblazen worden. God brengt mensen ertoe om nieuwe gaven aan te boren doordat Hij het bloed van zijn Loon in hun aders geeft.

W wandelen met God

ANGST VOOR HET OORDEEL?

*W*ie hoort van oordeel, en van angst daarvoor, denkt wellicht meteen aan de grote dag. De dag van Christus' komst op de wolken.

Dan zal alles openbaar worden. De verborgen daden, de gedachten en de drijfveren van het hart. Toch is er niet alleen angst voor het oordeel van God.

De vrees voor het oordeel van de mensen maakt meniggeen het leven zuur.

Onuitgesproken

Het begint soms al op school. Wat de groep vindt van je kleren, je haar, je manier van doen, gewoon zoals je bent. Dat kan al bepalen of je er wel of niet bij hoort. Met alle gevolgen van dien. Al geef je dat natuurlijk nooit toe.

En als je niet uitkijkt, gaat het op latere leeftijd net zo. In de gemeente kan een soort verwachtingspatroon aanwezig zijn. Hoe je moet doen, hoe je moet zijn. Ongeschreven uiteraard, maar wel een regel. Met daaraan verbonden een algemeen oordeel, waaraan niemand ontkomt. Soms gaat het dan weer over je kleren, je haar, je manier van doen, gewoon zoals je bent.

Belachelijk? Ja, natuurlijk. En toch zijn er meer mensen dan je zou denken, die in hun gemeente best wat zouden willen doen, gewoon op

hun manier, maar dat eenvoudig niet durven.

Is het niet zo, dat ons kerkelijk klimaat een beetje kritisch getint is? Je komt het tegen, dat broeders en zusters werkelijk overal een oordeel over hebben. Zodra iemand iets doet of zegt, hebben zij daar een mening over. En soms lang niet mals.

Geen wonder dat je je dan drie keer bedenkt, voordat je ergens mee naar voren komt. Of je ziet er helemaal van af. Je kruipt in je schulp. Dat is beter dan je gezicht verliezen.

Is dit overdreven? Ik hoop het. Voorlopig meen ik reden genoeg te hebben om eens aandacht te vragen voor de onuitgesproken angst in het midden van de gemeente.

Angst om bekeken en beoordeeld te worden. Geremdheid om gewoon jezelf te zijn.

Hoe kom je daarvan af?

Onkwetsbaar?

Eigenlijk is het wel eigenaardig, dat een predikant daar allemaal geen last van heeft. Tenminste, dat wordt algemeen aangenomen. Want er wordt veel over hem gepraat. Over zijn manier van doen en zeggen, gewoon zoals hij is. Dat gebeurt niet altijd even billijk. Toch verwacht iedereen hem 's zondags met vrijmoedigheid op de kansel.

Ouderlingen en diakenen volgen hem in het gesprek bij de koffie, met al hun eigenaardigheden. Toch worden ze wel in de gemeente verwacht om hun ambt te vervullen. Ja, neem de proef eens op de som: praat na een kerkdienst eens niet over *mensen*, over wie dan ook, of doe het alleen in positieve zin. Wordt het dan erg stil rond de koffie?

Medicijn

Gelukkig bestaat er voor deze kwaal een uitstekend medicijn. De apostel Paulus bijv. deed het nooit goed. Waar hij ook kwam, werd hij uitgelachen, bespot, geslagen, *gestenigd*, gevangen gezet of *weggejaagd*. Dwaalleraars konden zich vaak beter presenteren, hadden een pakkender manier van zeggen, enzovoorts.

Als de apostel zich had laten leiden door het oordeel van mensen, was hij niet ver gekomen. Dan was het heidense Europa nog lang in het donker gebleven.

Door de nood gedreven kwam Paulus ertoe te zeggen, dat het oordeel van de mensen hem niets meer interesseerde (1 Cor. 4). Hij wist zich door Christus gezonden. Daarom had hij genoeg aan het oordeel van zijn Zender. Niet dat hij het dan automatisch altijd goed zou doen. Maar God kent het *hart*, Hij oordeelt niet verkeerd, niet *oppervlakkig*.

Daarin ligt een belangrijk uitgangspunt, voor iedere christen. De onderlinge geloofsverbondenheid brengt met zich mee, dat je op je

woorden en daden kunt worden aangesproken. Uiteraard! Maar laat er dan wel gemeten worden met een goddelijke maat. Dat werkt altijd bevrijdend. Maar zodra er *mensmaat* aan te pas komt, is het resultaat precies andersom.

Wie anderen de maat neemt vanuit eigen bekrompen denken, moet er op rekenen dat er bij hem net zo'n kleine maat zal worden aangelegd (Mt. 7 : 2).

Anderzijds, wanneer je menselijk willekeurig beoordeeld *wordt*, sta er dan boven. Laat je daardoor niet uit het veld slaan. Gods oordeel gaat boven alles uit, Hij doorgrondt wat wij doen en waarom. Dat is het medicijn om onze vrijmoedigheid lenig te houden.

Gods oordeel

God oordeelt zonder aanzien des persoons. Zijn kinderen trekt Hij niet voor. Integendeel, zonden *onder* zijn eigen volk grieven Hem het diepst.

Maar Hij ziet *wel* het *hart* aan. Een goede bedoeling kan volkomen mislukken. Voor mensen gaan we dan af (?). Maar onze God *waardet* de getoonde liefde tot Hem en de inzet in geloof, die behouden zelfs hun waarde! Bij ons sterven volgen onze werken ons na. Niet alleen onze persoon wordt gereinigd met het bloed van de Here Jezus Christus, maar ook het geheel van onze daden, onze levensinhoud (*Opb.* 14 : 13)! En wel zo, dat onze *goede werken* straks ons *bruiloftskleed* zijn (*Opb.* 19 : 8).

Dat is troostvol om op een bericht van overlijden te zetten. Maar schrijf deze tekst vooral ook in de agenda. Want wat ons *straks* mag volgen, daar zijn we *nú* mee bezig. Het positieve oordeel dat ons wacht, in Christus, is bedoeld als een stimulans om ons toe te leggen op de wil van God.

De grote dag

Op die manier mag ook de angst voor de dag van het oordeel *ver-*

smelten als sneeuw voor de zon. Althans, voor hen die op Christus hopen.

Alles zal bekend worden gemaakt...

Wat gefluisterd werd in de binnenkamer, zal van de daken worden geroepen...

En toch is dat geen reden om weg te kruipen, vol schaamte. Integendeel, de gelovigen gaan Christus tegemoet, vrijmoedig, om Hem in te halen. Van hen zal geen kwaad woord worden gezegd. Al het zondige in ons denken en doen blijft voor eeuwig bedekt onder het bloed van de verzoening. Machtige genade! Terwijl *tallozen* zich zoeken te verbergen, zal de bruid van Christus tot Hem gaan, zonder vlek of rimpel, en dus ook zonder enige vrees.

Daarom is het een dag om echt naar te *verlangen!* Zo belijden wij dat in de Zondagen 19 en 22 HC en in art. 37 NGB.

Leerzaam

Nu is het zaak dat vast te houden en ernaar te leven.

Wij mogen zonder vrees wandelen met God. Zonder vrees dus ook voor mensen.

En we leren, dat het oordeel verrassend *positief* kan zijn. Gods liefde in Christus vergeeft, bedekt en verdraagt. Ligt daarin niet de zeer belangrijke maatstaf óók voor het onderlinge oordeel (1 Cor. 13)?

Ja, ik vraag mij af: *waarom* heeft 'het oordeel' eigenlijk zo'n negatieve klank, zodat het angst oproept? Dat is niet naar wat we belijden... Misschien komt het door wat we er zelf van maken. Maar dan wordt het wel tijd, dat eeuwige kritiek verstomt. Daardoor kan een leven worden lam gelegd. Terwijl een onderlinge positieve benadering en een waarderend woord wonderen kunnen doen.

KAN EEN OUDE CONFESSIE ACTUEEL ZIJN?

C. Trimp

Achtergronden

Artikel 29 NGB

In artikel 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis spreekt de gereformeerde confessie over de ware en de valse kerk. Het is binnen de kerkelijke samenleving van Nederland een veelbesproken en zelfs een berucht artikel geworden. Velen dringen er bij ons op aan om dit artikel bij te zetten in een museum van oudheden. Mocht dat niet mogelijk zijn vanwege kerkrechtelijke of andere moeilijkheden, dan verwacht men toch minstens van ons, dat wij dit artikel langzamerhand vergeten en onze kinderen daarmee niet lastig vallen. Als één onderdeel van de confessie zijn tijd gehad heeft, dan toch wel dit restant van de zestiende eeuw.

Nu is dit stuk van onze gereformeerde belijdenis ooit geschreven als hulp voor de gelovigen die zich wilden voegen bij de kerk van Christus (= ware kerk) op iedere plaats waar God haar stelt (zie art. 28). Ook wil art. 29 duidelijk maken dat niemand het recht heeft zich van de kerk van Christus af te scheiden. Bovendien wil het ons overtuigen van de noodzaak om in dagen van vervolging, crisis en grote nood, zorgvuldige beslissingen te nemen vanuit de wijsheid van Gods Woord. Want wij leven in een wereld, waarin veel bedrog, misleiding en verwarring zich voordoen rondom de kerk van Christus. In zo'n situatie van beslissingen en keuzen moet men zich niet door bijzaken laten ophouden of afleiden. Zoiets zou b.v. gebeuren, wanneer men door de on(aan)zienlijkheid van de vervolgte kerken (schuilkerken, in Frankrijk b.v.) aan de kerk van Christus zou voorbijzien. Of

wanneer men de vervalsing van de kerk niet zou opmerken, omdat men zich verkijkt op de uitwendige pracht en praal van het roomse instituut. In dat geval bieden de kenmerken van ware en valse kerk hulp aan de gelovigen om goed te onderscheiden en de goede vragen te stellen. Wordt de leer van de genade van Christus verkondigd? Worden de sacramenten overeenkomstig de instelling van Christus bediend? Wordt de tucht geoefend als wapen tegen de zonde of als instrument van menselijke machts-oefening? Laat zich de omgang met God herkennen in het leven van de kerkleden, in hun ellendekennis, hun geloofsinzicht in de verlossing en in de heiliging van het leven?

Kortom: laat zich de gehoorzaamheid onder het Woord van Christus – Christus' zachte juk – herkennen in de ambtelijke diensten en in het leven van de kerkleden?

De kenmerken van de kerk zijn geen op de neutrale waarneming gerichte herkenningsmomenten. Zij zijn slechts geestelijk te onderscheiden en richten zich dus als zodanig op mensen die buigen voor het Woord van God, het evangelie van Christus liefhebben en in verwarde dagen niet willen verdwalen.

Proces en dynamiek

Wij hoorden (in ons eerste artikel) dr. J. van Genderen spreken over de ware kerk, die valse kerk kan worden. Niet van vandaag op morgen, maar eventueel wel via een proces van verwording.

In voorgaande artikelen hebben wij getracht ons in te denken welke factoren zo'n verwordingsproces zouden kunnen stimuleren. In ieder

geval hebben wij alre reden om de waarheid van het woord van Van Genderen over het *procesmatig* karakter van de degeneratie ter harte te nemen en de strekking daarvan door te denken.

Anders gezegd: wij kunnen en mogen niet 'statisch' spreken over 'ware' en 'valse' kerk. Wanneer wij – naar het woord van K. Schilder – over de kenmerken van de kerk niet 'statisch' mogen spreken, d.w.z. l0s van de dagelijkse activiteit van de levende Christus¹ – dan geldt dat stellig ook van de zaak die wij bedoelen met de woorden 'ware kerk' en 'valse kerk'.

Een voorbeeld van 'statisch' omgaan met beide begrippen: in de Vrijmaking hebben wij de eigen taal van de belijdenis omtrent de kerk opnieuw leren spreken (na jaren van dominantie van het kuypertiaanse begrip-systeem: 'pluriformiteit', meer of mindere 'zuivere openbaring van het lichaam van Christus' etc.). Wij riepen de gelovigen op om 'met ons te gaan' en 'te doen als wij' – zonder onszelf te verheffen. Wij deden het integendeel met 'vrees en beven', want wij spraken grote woorden en wisten ons daartoe geroepen. In het geloof wisten wij ons Christus' kerk en wij gaven daarvan blijk door onszelf 'ware kerk' te noemen.

Tegelijk hadden wij geleerd (met name van K. Schilder), dat het niet in de lijn van de gereformeerde belijdenis ligt om te spreken over 'ware kerk' in het meervoud. God wil immers niet twee kerken van Christus naast elkaar, in één en dezelfde plaats 'Wij geloven en belijden één katholieke of algemene kerk' (art. 27 NGB).

Wie nu in zo'n situatie als volgt redeneert:

- er is maar één ware kerk;
- wij zijn de ware kerk;
- Dus zijn alle andere genootschappen die zich ter plaatse bevinden 'valse kerk' – zo iemand spreekt 'statisch', zowel over zichzelf als over medegelovigen in andere kerkformaties.

Ongetwijfeld tekent hij een buitengewoon overzichtelijke en hanteerbare plattegrond. Maar hij vergeet één ding, nl. de dynamiek van Christus' presentie in een verwarde wereld, het actieve ingrijpen van de levende Heer van de kerk tegen de macht van de verleiding en de verstrooiing. Zo'n schijnbaar

logische redenaar heeft geen oog voor het voorlopigheidskarakter van elk instituut en heeft kennelijk geen weet van Christus' werk in andere instituten. Of hij denkt dat Christus gebonden is aan de weg die hijzelf in zijn leven heeft geleerd. Eigenlijk spreekt deze man over een abstractie, wanneer hij 'Christus' kerk' of 'valse kerk' zegt. Hij voert een paar begrippen op, die elkaar logisch uitsluiten. Maar het Hoofd van de kerk heeft hij niet gezien en hij heeft evenmin gelet op het werk van dat Hoofd. Ook heeft hij zich niet afgevraagd in welk proces het leven van eigen instituut en dat van de andere instituten zich bevinden.

De kenmerken van de ware en de valse kerk zijn geen etiketten, die ergens door een centraal bureau worden uitgereikt – eenmaal bemachtigd – door ons opgeplakt kunnen worden om voortaan onlosmakelijk verbonden te zijn met elk instituut dat deze behandeling heeft ondergaan. Het procesmatig karakter van de geschiedenis – inclusief de heils- en de kerkgeschiedenis – behoort ons bescheiden te maken, zowel ten opzichte van onszelf als ten aanzien van andere **kerkinstituten**. De levende Christus kan morgen een reformatie schenken in een instituut dat wij allang buiten onze aandacht hadden gebannen.

En de valse kerk begint bij u en bij mij, zodra God ons aan onszelf overlaat. Kerk-zijn is geen **produkt** van goede menselijke kwaliteiten. En kerk-blijven is allerminste een vanzelfsprekendheid. Wie deze dingen niet verstaat en het ondanks alles niet laten kan over de kerk te spreken als de man uit ons voorbeeld daareven deed, praat er op los 'terwijl hij zich niet houdt aan het hoofd' (vgl. Kol. 2 : 19).

De vraag rijst of het in dit perspectief nog wel mogelijk, resp. zinvol is om de confessionele taal van artikel 29 te blijven gebruiken.

De tegenstelling tussen gereformeerde en roomse kerk kunnen wij nog wel zonder al te veel moeite onderbrengen in de tegengestelde begrippen 'waar' en 'vals'. Deze twee kerken zijn gemakkelijk te kennen en van elkaar te onderscheiden' (slot van artikel 29).

Ook de sekten die toentertijden heden ten dage in de wereld zijn, kun-

nen wij in de regel nog wel onderscheiden.

Maar het zal ons vermoedelijk niet lukken om met evenveel gemak het 'tienmaal gereformeerd' (typering van de Nederlandsesituatie in de negentiende en twintigste eeuw, wat betreft de 'gereformeerden'²) te voorzien van predikaten, die uit artikel 29 NGB afkomstig zijn. Anders gezegd: aangenomen dat dit artikel blijvend actueel mag heten, dringt toch de vraag zich op op welk tijdstip men met een goed geweten (en dat is meer dan 'met goed fatsoen') kan spreken van 'valse kerk'.

K. Schilder heeft op deze vraag als antwoord gegeven, dat een instituut tot valse kerk wordt, wanneer een ander juk dan dat van Christus een **beginsel**, een **maatstaf**, een **principe van kerkvergadering** wordt.³ (Daarbij verwees hij naar art. 32 NGB annex de artt. 28 en 29.) Zo hebben de gelovigen in de zestiende eeuw gesproken tegenover Rome. Zo spraken de Afscheiden in 1834 in de richting van de synode van de Hervormde Kerk. Zo is in de Acte van Vrijmaking gesproken ten overstaan van de synodaal-gereformeerdekerken. De definitieve besluitvorming in de vorm van excommunicatieve maatregelen werd in al deze gevallen als beslissende koersbepaling (en dus als einde van een proces) **beschouwd**.⁴

Niet 'statisch' omgaan met dergelijke veelbetekenende kwalificaties betekent dus ook, dat men geen 'statistiek' daarvan kan bijhouden of uit voorraad de passende etiketten kan leveren. Men moet in de gang van de geschiedenis steeds opnieuw beslissingen nemen – terwijl men weet (en in geval van negatieve oordeelsvorming ook hoopt) dat elke beslissing even voorlopig is als het kerkinstituut zelf. Niet blind voor de ontwikkelingen in eigen **kring** en waakzaam ten aanzien van de veranderingen en verschuivingen rondom eigen instituut, is men zijn weg gegaan – ook sinds het begin van de negentiende

eeuw, toen in de constellatie van het kerkelijke leven ingrijpende verschuivingen zich begonnen te openbaren.

De 'hantering' van artikel 29 NGB

Stellig dringt zich op dit moment bij meer dan één lezer de reeds opgeworpen vraag met nieuwe kracht op: kan het nog wel zinvol heten om te volharden bij het gebruik van de oude confessionele termen 'ware kerk' en 'valse kerk'? Wat is de zin daarvan, wanneer toch ieder ogenblik de kerkelijke verhoudingen zich kunnen wijzigen?

Duiden beide termen niet op begripsmatig-vereisten **logisch**-noodzakelijke eindpunten van onze redeneringen, zonder dat daaraan ooit een reële situatie beantwoordt? Reeds een eeuw geleden is deze opinie vertolkt door niemand minder dan dr. H. Bavinck. Hij schreef, dat 'ware kerk' in absolute zin hier op aarde onmogelijk is en dat van 'valse kerk' in absolute zin hetzelfde **geldt**.⁵

'Ware' en 'valse' kerk fungeren in dit denken als begrippen, die meer door ons denkend verstand dan door de reële feiten en door Gods openbaring omtrent die feiten worden vereist.

Wanneer de zaken er zo zouden voorstaan, zouden wij er wijs aan doen te stoppen met dit soort terminologie (en alle twisten en misverstanden, daarmee annex).

Toch zouden wij op deze wijze tegelijk de gereformeerde confessie van haar kracht en actualiteit beroven.

Dat 'er geen enkele kerk is, die volstrekt en in alle delen in leer en leven, in bediening van Woord en sacrament aan de eis van God beantwoordt' (Bavinck, t.a.p.), wist men in de zestiende eeuw natuurlijk ook maar al te goed. Hoe zou men anders zo hartstochtelijk gestreden hebben voor de verkondiging van het 'rechtvaardig door geloof alleen'? De reformatoren waren aller-

minst dweepzieke perfectionisten. En wat 'valse kerk' betreft – volgens Bavinck bevat de uitdrukking 'valse kerk' een innerlijke tegenstrijdigheid. Zij kan niet in absolute zin bestaan 'wijl zij dan geen kerk meer ware'. 'Valse kerk' slaat feitelijk alleen op de roomse kerk 'in zover zij pauselijk was'.

Ook hier treft ons de abstracte **redeneerwijze**.

Een valse munt 'in absolute zin' is inderdaad geen munt, wanneer wij dat begrip bezien vanuit de normen van de Nederlandse Bank. Maar deze bewering rekent slechts met één aspect van de realiteit. Want zo-
waar als 'fraude' een gigantische, tegen de samenleving gerichte realiteit vertegenwoordigt, zo is het ook met de 'valse kerk'. De verleiding, de schijn en het bedrog worden door haar gaande gehouden in de wereld. Zowaar als de 'valse profeet' in de dagen van Jeremia een gruwelijke praktijk vertegenwoordigde en bepaald niet als logische absurditeit buiten de concrete realiteit van het volksleven stond, zo min zal dat het geval zijn met de valse profetie, waarvan onze Here ons spreekt in zijn Openbaring aan Johannes.

Een logische tegenstrijdigheid – omdat een valse profeet 'in absolute zin' geen profeet meer is? Dat mocht men willen! Het verschijnen van 'de valse profeet' zal een bizarre, maar beslist niet onaantrekkelijke gebeurtenis zijn en juist zo een afschuwelijke werkelijkheid vertegenwoordigen. Het is ons juist **terwille** van onze waakzaamheid geopenbaard!

In dezelfde zin heeft de apostel ons aangesproken over de zgn. 'logische' onwerkelijkheid en de tastbare, reële functionaliteit van de 'zogenaaemde goden', die in de wereld zijn (1 Kor. 8 : 4-6).

Ook het beroep dat Bavinck in verband met de 'valse kerk' doet op de restanten van Christus' kerk, die in de valse kerk kunnen worden aangetroffen, kan hier geen **tegeninstantie** zijn, zoals G. Visser (t.a.p.) terecht heeft opgemerkt: de plaats

van herkomst van de roomse kerk is niet Mekka, maar Jeruzalem. Zelfs in de valse kerk kan men die waarheid terugvinden.

'Belijdenis' – een menselijke pretentie?

Komen dus gelovige kinderen van God bijeen onder het gezag van Gods Woord en onder erkenning van Christus' presentie door de Heilige Geest (naar Mt. 18 : 20 en 28 : 20) en zeggen bij die gelegenheid deze gelovigen: 'wij zijn hier bijeen als kerk van Christus, als zijn katholieke kerk-ter-plaatse' – dan spreken zij gepaste taal. Taal die geboren is uit het dankbaar herkennen van Christus' werk in het samenroepen van de gemeente. Dit werd en wordt bedoeld met het zeggen: 'wij weten ons de ware kerk'. Sinds 1944 hebben de **vrijgemaakt-gereformeerden** hun liefde voor de taal van de confessie op deze wijze gestalte gegeven. Maar zij hebben naar mijn inzicht het feit over het hoofd gezien (of minstens ernstig onderschat) dat de uitdrukking 'ware kerk' niet meer wordt verstaan. Minstens een eeuw lang is de eigenlijke zin van deze confessionele uitdrukking verschoven, zodat de mensen rondom ons deze **uitdrukking** horen als 'perfecte kerk'. Zoals wij zagen, heeft H. Bavinck daaraan daadwerkelijk meegeholpen.

Het gevolg daarvan is, dat de 'mensen van rondom' die vrijgemaakten als hoogmoedige, zelfverzekerde mensen moeten beschouwen. Dan zwijgen wij nog maar over het feit, dat de vrijgemaakten die beschouwing ook meer dan eens hebben versterkt door 'statische' redeneringen (als in het voorbeeld in het begin van dit artikel). De **vrijgemaakt-gereformeerden** zullen er in hun presentatie goed aan doen met deze aanstoot rekening te houden en – gelet op de herkomst daarvan – zich in te spannen om bij voorbaat dreigende misverstanden te bestrijden.

Tegelijk wil ik in dit verband aan

kritische toeschouwers de tegenvraag stellen: wat gebeurt er eigenlijk, wanneer een aantal gelovige kinderen van God bijeenkomt voor de eredienst en daarbij (al of niet uitdrukkelijk) verklaart dat zij zich niet presenteren als Christus' **kerk-ter-plaatse**? Dat zij echt niet denken (en niemand hen ervan mag verdenken) dat volgens hen alle gelovigen en buitenstaanden zich bij deze vergadering behoren te voegen. Want dergelijke pretentie en verbeelding dragen zij niet bij zich! In dat geval schamen deze gelovigen zich voor hun eigen naam: kerk van Christus. Zij maken zichzelf rijp voor dé dwaling van onze eeuw: in een tolerante, plurale maatschappij moet ieder **zijn/haar** keus worden gegund. Ook in kerkelijke zaken is de klant koning. Cliënten en consumenten hebben hun eigen onvervreemdbaarrecht en de kerken doen er wijs aan om met goede aanbiedingen en opdringerige etalages naar de mensen toe te komen, want anders gaan de belangstellenden naar de concurrentie. Dat noemen wij tegenwoordig **'reli-shopping'** – en dat is niet toevallig een Amerikaans importprodukt. Het is een felgekleurd en ontdekkend woord. Het laat ons zien dat religieus individualisme een denominatie-denken hun eigen leuzen met zich brengen. Niet Gods keus, maar onze voorkeur constitueert de samenkomst van de gemeente. Omdat 'reli-shopping' en 'denominatie' als zodanig **aartsvijanden** zijn van de katholiciteit van Christus' gemeente, zijn beide zaken stuwende krachten in de falsificatie van de kerk.

'Belijdenis' van de kerk en 'ideeën' van mensen

'De ware-kerk-idee bracht veel schade' – deze uit de mond van J. Douma opgetekende uitspraak werd enige tijd geleden met grote letters in het Nederlands Dagblad (5 aug. 1994) gepubliceerd. Wij zetten tegenover deze idee de **ware-kerk-belijdenis**.

Deze ware-kerk-belijdenis heeft al eeuwen de gemeente bepaald bij haar eigen aard. Zij heeft de grote ramspoed van de falsificatie op tijd willen signaleren. De mening van H. Bavinck en vele anderen, dat er eigenlijk en in absolute zin op aarde geen sprake kan zijn van 'ware kerk' is evenzeer een menselijk inzicht, dat uitermate veel schade heeft toegebracht aan het geloof **terzake** van Christus' kerk, haar eigenschappen en haar kenmerken. Tenslotte is Bavincks omschrijving toch ook niet meer dan een 'ware-kerk-idee', die zich niet in overeenstemming laat brengen met de bedoelingen van de reformatoren. Want zij wisten maar al te goed dat ook de ware kerk van Christus nog slechts een begin van de nieuwe gehoorzaamheid vertoont alsook dat door de eeuwen heen zich wolven binnen en schapen buiten de

schaapskooi bevinden. Menselijke ideeën rondom deze confessie kunnen blijkbaar snel uitgroeien tot ideologieën – naar 'rechts' en naar 'links' (vgl. 2 Kor. 6 : 7). Het zal wijs zijn daarop te letten en daarmee terdege rekening te houden. Maar dit alles kan geen reden zijn om de belijdenis te ontkrachten in haar functie van getuigenis van de waarheid en wapen tegen de **valsemunterij**. In dat opzicht is de belijdenis bepaald niet verouderd. Zij zal integendeel haar actualiteit steeds meer gaan bewijzen in een betoverde wereld vol schijn van godsvrucht (2 Tim. 3 : 5 en 4 : 3v.). Volgende week willen wij met een kort (!) artikel deze reeks besluiten. Wij willen graag nog enige opmerkingen maken over onze concrete roeping ten aanzien van de actuele kerkelijke verdeeldheid.

¹ Vgl. o.m. *VWKerk* I, 205vv., II, 245vv. en 409vv.

² De uitdrukking is ontleend aan de titel van de brochure van W. Aalders, J. Douma en (vele) anderen, *Tien keer Gereformeerd*, Kampen 1973.

³ *VWKerk* III, 370.

⁴ Vgl. hier G. Visser in: *Dienst*, 1 (1948), 201 en C. Veenhof in: *Dienst*, 2 (1948), 51.

⁵ Vgl. *Gereformeerde dogmatiek*, 4e dr. 1928-1930, IV, 300.

NÚ leverbaar het 1e R.B.-boek van de 47e jaargang **Abraham, Isaak en Jakob**

– begenadigde voorvaders –

Dr. W.G. de Vries

Dit boek is een vervolg op 'Van Adam tot Abram'. Het geeft inzicht in de belangrijkste gebeurtenissen van het boek Genesis. De auteur behandelt uitgebreid diverse facetten zoals 'verbondstrouw', de startblokken van de kerk, 'verbondszege' en 'verbondswonder'.

In kernachtige, heldere stijl laat hij ons hiervan de diepere betekenis zien. Daarbij heeft de auteur meer dan 100 vragen geformuleerd ter meditatie.

206 pagina's, gebonden, f 28,-.

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25.4460 AA Goes, Telefoon 01100-15591, Fax 01100-16492

Samenvatting van het voorafgaande:

De feitelijke veranderingen in de puberteit leiden tot emotionele beroering. De puber is veel met zichzelf bezig, omdat de veranderingen zijn aandacht vragen. Persoonlijke en gezinsfactoren bepalen hoe de puberteit wordt beleefd.

We moeten afrekenen met de gedachte dat het normaal is wanneer pubers problemen hebben en/of problemen veroorzaken. Wanneer er aanhoudende en opvallende moeilijkheden zijn is er reden tot bijzondere aandacht en zorg. Probleemgedrag in de puberteit kan een topje van een ijsberg zijn en gaat niet vanzelf over (bijv.: hevige conflicten thuis en/of op school, vandalisme, eetproblemen, beginnend druggebruik e.a. verslavingen). De puberteit is een kritische fase t.a.v. genotmiddelengebruik.

De omgang tussen pubers en ouders

In mijn boek *Goed voor kinderen* geef ik het belang aan van een goed gezinsklimaat. Opvoeding wordt voor een groot deel gerealiseerd in de spontane omgang met elkaar. Als die omgang goed is, accepteren **kinderen** tot ver in de puberteit de leiding van hun ouders. Ze vinden het heel normaal dat ouders mee-beslissen in allerlei zaken.

Een goede omgang met pubers is met het oog op de verdere levensloop van grote betekenis. Steeds minder zullen aanwijzingen en inzichten van de ouders een doorslaggevende rol gaan spelen. In de op **de puberteit** volgende fase zal blij-

ken of de inzichten van de ouders ook min of meer de eigen inzichten van het **kind** zijn geworden. Eveneens of 'het **kind**' zich een eigen plaats kan verwerven in de maatschappij en relaties kan onderhouden met anderen.

Drie kenmerken van een goede communicatie in het gezin zijn: **vriendelijkheid, betrouwbaarheid** en **verstaanbaarheid**. Laten we deze regels eens uitwerken voor pubers.

Wees vriendelijk

Wat is een puber-vriendelijke benadering?

Er zijn ouders die er vanuit lijken te gaan dat pubers oud genoeg zijn

Opvoeding en onderwijs

om zichzelf te redden. **Zulke ouders zijn veel weg als hun kinderen thuis zijn ('s avonds).** Ze zijn lichamelijk weg (vaders) of geestelijk niet beschikbaar. Hun eigen behoeften en 'verplichtingen' staan tussen hen en de kinderen in.

Pubers die daaraan gewend zijn, zullen ouders nauwelijks te kennen kunnen geven dat ze tekort komen. Ze weten niet wat ze missen.

Sfeer en positieve aandacht heeft een puber echter wel nodig. In gezinnen waar de ouders zelf te kampen hebben met moeilijkheden, zoals ziekte of huwelijksproblemen, is het bewust zoeken naar vrolijke momenten belangrijk. Voor hen zelf is het goed. Voor de puber ook. Denk je de spanning van de toch al gevoelige puber in, wanneer het thuis maar moeilijk blijft.

In een puber-vriendelijk klimaat wordt naar pubers geluisterd. Er wordt waarde gehecht aan wat ze zeggen. Hun initiatieven worden zoveel mogelijk toegejuicht. Vul ideeën van pubers niet direct en nadrukkelijk aan met wat je er zelf allemaal van vindt. Toon begrip voor (negatieve) gevoelens. Relatieveer door humor. Help door lichamelijke uitingen van genegenheid. Zoals gezegd **krijgt** een puber grote veranderingen te verstouwen. Het is een basisbehoefte van mensen om begrepen te worden. Ook voor pubers geldt dit. Vaak onderbreken we pubers omdat we hun negatieve manier van zeggen afkeuren. We maken gebruik van uitroepen als:

'Wat mankeert jou?'

'Wil je eens ophouden?'

'Ik begrijp niet hoe je daar bij komt!'

Dat soort opmerkingen blokkeert de communicatie. Je hoeft het met

de woorden van pubers niet eens te zijn, je hoeft hun gevoelens niet te delen, maar het is vriendelijk hen uit te laten praten en **begrip** te tonen. Passief luisteren geeft kinderen ruimte om de stoom af te blazen. Gebruik deze vorm van luisteren, waarbij je nauwelijks onderbreekt en geen afkeuring of instemming kenbaar maakt. Gebruik een andere vorm van luisteren, wanneer het nodig is dat je meedenkt. Probeer dan te begrijpen waar het de puber om gaat en maak eventueel duidelijk dat er ook andere gezichtspunten meegenomen moeten worden. Acceptatie en correctie kunnen hand in hand gaan in een goede relatie. Een goede communicatie tussen ouders en pubers laat ook zien dat er een andere fase aanbreekt: de zelfstandigheid groeit. De emotionele verbondenheid hoeft daarbij niet te verdwijnen.

Wees betrouwbaar

Met betrouwbaarheid bedoel ik, dat je als gezinsleden op elkaar aan kunt. Kinderen (ook pubers) zijn voor hun verzorging en opvoeding aangewezen op hun ouders. Je zult voor hen moeten klaarstaan. Het spreekt vanzelf dat je voor een baby of voor een driejarige op een andere manier klaarstaat dan voor een veertienjarige. Klarstaan voor een puber kan wel eens betekenen dat je net doet alsof je er **niet** bent. Er zijn momenten waarop een puber alleen wil zijn. Hij waardeert het dat je thuis bent, maar hij wil wat ruimte om een eigen leven te leiden, een eigen sfeer op te bouwen.

Wie met kleine **kinderen** te maken heeft, zal voor hen vaak de beslissingen nemen. In de puberteit maakt het leidinggeven vanuit ongelijkheid steeds meer plaats voor begeleiden en beslissen in overleg. Veel spanningen tussen ouders en pubers komen eruit voort dat die nieuwe relatie niet goed van de grond komt. Ouders (of: één van de ouders) blijven dan steken in **hooglaag** denken. Daarmee bedoel ik

Foto: 'Van Peuter tot Puber', uitg. Oosterbaan & Le Cointre.

dat zij het normaal vinden dat hun **kinderen** dingen zullen blijven doen omdat zij het zeggen. Ze dulden eigenlijk geen tegenspraak, hetgeen tot uiting komt in uitvoerig bepreken van de puber, in bedreigingen of zelfs forse straffen. Ik wil niet zeggen dat deze **opvoedingshouding** nooit eens nuttig of nodig kan zijn, maar het werpt geen vruchten af, als het het één en het al is. Normaal gesproken is een klimaat goed, als ouders in een 'open' contact laten blijven de gevoelens van en de inzichten van hun pubers belangrijk te vinden. Toegeeflijkheid is af te keuren, omdat ze ten diepste uiting geeft aan **onverschilligheid** van ouders ten aanzien van keuzen die hun kinderen maken. Anderzijds moeten we evenzeer beducht zijn voor een verstikkend gezinsklimaat, waarin kinderen onder de duim worden gehouden.

Wees verstaanbaar

Onder verstaanbaarheid versta ik het vermogen van gezinsleden om elkaar duidelijk te maken wat je vindt, voelt en wilt. Wie dat vermogen niet of onvoldoende ontwikkelt, komt vroeger of later voor problemen te staan. Een positieve houding ten aanzien van de menselijke behoefte om zichzelf te manifeste-

ren, lijkt mij te passen in een christelijk gezin. Het heeft alles te maken met een gezonde geestelijke ontwikkeling. Ouders stimuleren dit bij hun **kinderen** door hen aandacht te geven, begrip en waardering te tonen, waar mogelijk samen te werken met **kinderen**, en respect te tonen voor hun toenemende zelfstandigheid.

Toch mogen ouders van pubers ook nog gehoorzaamheid vragen. In bepaalde situaties zal dat nodig zijn. Onder meer wanneer vanuit het christelijk geloof doelen worden nagestreefd die een meerwaarde hebben ten aanzien van de ideeën van de puber. Voor een deel ontlenu christelijke opvoeders hun visie aan bijbelse inzichten. Zij onderscheiden bijvoorbeeld tussen wat goed en kwaad is, door Gods Woord te laten spreken. Het getuigt van verantwoordelijkheidsbesef, wanneer opvoeders pubers verduidelijken dat zij van bepaalde regels en gewoonten niet willen afwijken. Hoe weinig aantrekkelijk het ook klinkt, het vragen van gehoorzaamheid van pubers moet vergezeld gaan van de bereidheid bij opvoeders om te straffen als er dingen gedaan worden die niet kloppen. Want ook wanneer in het gezin de omgang tussen ouders en pubers doorgaans plezierig is, zal het niet altijd pais en vree zijn. Waar gehakt wordt, vallen spaanders!

Samenvatting van het. bovenstaande:

In gereformeerde opvoedingsvoorlichting is terecht aandacht gevraagd voor de noodzaak van gehoorzaamheid van **kinderen** aan ouders. Maar wanneer het daarbij in een relatie blijft, is er een grote en niet gewenste eenzijdigheid ontstaan. Ter aanvulling moet worden gewezen op de noodzaak van goede communicatie. Kinderen, dus ook pubers, hebben behoefte aan aandacht, begrip en waardering, aan **samenwerking** en aan respect voor hun toenemende zelfstandigheid.

PLATFORM COMMISSIES

VAN BEHEER IN OPRICHTING

M. te Velde

Interessentinitiatief

Op donderdag 6 april a.s. vindt er in Nijkerk een bijzondere vergadering plaats. Het initiatief daartoe is genomen door een werkgroep van financieel deskundige broeders uit onze kerken.

Zij vinden, dat er meer samenwerking en overleg moet komen tussen de commissies van beheer van de plaatselijke gemeenten. Daarom hebben ze alle commissies uitgenodigd om te komen overleggen over de oprichting van een landelijk platform. De ondertekenaars zijn: R. Boiten, L.A. Couprie, J. Hellenthal, G.J. te Rietstap en J. Westert.

Aanleiding voor het denken over een platform van CvB's was een studiedag van het G.M.V. in 1994 over de positie van koster. Er leven 'in het veld' diverse vragen over het dienstverband van de koster, over arbeidsovereenkomst, arbeidsuren, wetgeving die van toepassing is (bijv. de Arbeidswet), premieplicht, het WAO-gat, de pensioenvoorziening, enzovoorts. Bij wie kun je terecht voor zulke kwesties?

Tot nu toe heeft het G.M.V. dikwijls voor de nodige informatie en Advisering gezorgd. Maar op welke basis? Koster kunnen lid zijn van het G.M.V. Maar kerkeraden en commissies van beheer zijn dat niet, hoewel ze als 'werkgevers' regelmatig voor vragen staan zoals hierboven zijn genoemd.

Een commissie van beheer komt trouwens wel meer zaken tegen die niet typisch plaatselijk zijn, maar waarmee alle kerken te maken hebben. De rechtspositie en het traktement van de predikant bijvoorbeeld. Vragen over verhuur van pastorieën. Mogelijke andere constructies voor huisvesting van de predikant. Vragen rond onkostenvergoedingen en

de fiscale kanten daarvan. Of over vergoedingen voor kerkelijke medewerkers zoals organisten, catecheten en notulisten. Ook buiten de personele sector hebben CvB's gemeenschappelijke vragen en belangen. Over het ontwerpen, stichten en beheren van kerkgebouwen bijvoorbeeld. Rond het kopen en onderhouden van orgels en andere inventaris. Vragen ook over verzekering van vrijwilligers of over de wettelijke aanspraken van kerkbehouders.

Om naar Nijkerk!

De werkgroep signaleerde een zekere behoefte bij CvB's aan informatie-uitwisseling, overleg en advies. Daarin moet een landelijk platform van CvB's gaan voorzien. De initiatiefnemers denken aan één of twee landelijke 'meetings' per jaar.

Daarnaast stellen ze voor om uit opbrengst van een jaarlijkse platform-contributie voorlopig de diensten van het G.M.V. 'in te huren'. Bij het G.M.V.-bureau kunnen CvB's dan informatie en voorlichting krijgen in zaken rondom het dienstverband van koster en dergelijke.

In eerste instantie is het 'Platform van CvB's' qua structuur zoiets als de diakenen al meer dan een eeuw hebben in hun Centrale Diaconale Conferentie. Een tamelijk licht en los verband dus. Op langere termijn denkt de werkgroep aan de oprichting van een zelfstandige vereniging, waarbij de CvB's zijn aangesloten.

Dit plan wordt op 6 april uiteraard een belangrijk onderwerp van bespreking. Drs. G.J. te Rietstap uit Ommen zal het nader toelichten. Daarnaast maken de broeders direct maar vast een begin met uitwisseling van informatie. De voorzitter van de Vereniging Samenwerking Emeritering, tin heer

Kerk in orde

J.J. Spakman uit Zuidhorn, geeft voorlichting over emeritering en pensioen. En de heer J. Westert van het G.M.V. verzorgt een inleiding over het onderwerp 'Sociale zekerheid in de kerk'.

Ik zou deze bijeenkomst graag hartelijk willen aanbevelen. Laat alle kerkeraden hun commissie van beheer machtigen om op 6 april a.s. met een delegatie naar Nijkerk te gaan! Het zal ongetwijfeld een nuttige en leerzame vergadering worden. Ontmoeting van mensen met een gelijke taak, uitwisseling van kennis en ervaring, iedere kerk kan daar haar winst mee doen.

Maar daarmee is het verhaal nog niet uit. Er komen met dit platform-initiatief diverse vragen van kerkelijk beleid op ons af, die een aparte bespreking waard zijn. Zoals: welke afzonderlijke kerkelijke organisaties willen wij nu eigenlijk hebben naast ons officiële kerkverband? Hoe komt het, dat er zo langzamerhand verschillende van die organisaties zijn opgericht? En wat is de verhouding tussen de diverse lijnen van kerkelijk overleg?

Van zeilschip naar 'electronic highway'

Het zijn niet alleen de CvB's waar de wens leeft naar meer landelijke samenwerking. De diakenen bijvoorbeeld werken op het ogenblik via een werkgroep van de Centrale Diaconale Conferentie hard aan een landelijk diakonaal steunpunt. Dat zou een functie moeten krijgen ter ondersteuning van het diakonale werk in de kerken door informatie en advisering. Eventueel wordt daarvoor een vereniging van diakenen of van diakonieën opgericht. Het Landelijk Verband voor Evangelisatiearbeid heeft al een aantal jaren zo'n centraal bureau in

Amersfoort. Het wil daar de komende jaren nog wel meer professionele mankracht inzetten. Zulk streven naar landelijke samenwerking wordt ingegeven door de behoeften die we hebben in onze eigen tijd en situatie.

Toen in de zestiende eeuw onze kerkelijke structuur werd ontworpen en onze kerkorde werd opgesteld, was de situatie heel anders dan vandaag. Mensen leefden veel meer in eigen dorp en stad. Reizen deden ze veel minder. Als ze het deden, ging het langzaam, per zeilschip bijvoorbeeld. De telefoon bestond niet, laat staan een 'electronic highway' voor flitsende communicatie!

Interlokaal contact en samenwerking waren er zodoende maar in beperkte mate. En de kerk had dan ook nog te rekenen met de politieke zelfstandigheid van steden en van provincies. Je mocht van je overheid ook zo maar niet gaan samenspannen met ambtsdragers uit andere plaatsen of zelfs provincies. Elk gewest had een flink stuk autonomie. En die lijn trok men door naar de kerk. Ook de financiële situatie van de kerk in de eerste eeuwen na de Reformatie was heel anders dan die vandaag bij ons is. De kerk kreeg ten tijde van de Republiek het grootste deel van haar geld van de overheid. Een commissie van beheer was niet nodig. Kerkmeesters regelden het onderhoud van de gebouwen.

In de negentiende eeuw kregen in het Koninkrijk der Nederlanden de meeste kerkelijke gezindten subsidie uit de staatskas. In de Nederlandse Hervormde Kerk kwam vanaf 1816 de zorg voor financiën en gebouwen bij de kerkvoogdij te liggen, een orgaan met eigen bevoegdheden naast een kerkeraad.

Bij de afgescheiden kerken vanaf 1834 lag het weer anders. Zij kregen geen overheidssubsidie. Ze moesten zelf het geld voor de traktementen opbrengen. En voorlopig regelden meestal de ouderlingen en de diakenen alle beheerszaken.

Pas sinds de Doleantie en de Vereniging van 1892 stelden de kerkeraden in de Gereformeerde Kerken steeds meer overal be-

heers-commissies aan. Dat leidde tot nieuwe verhoudingen. Er werden alleen plaatselijke regelingen en instructies voor geformuleerd. Landelijke kerkrechtvorming op dit gebied is er nauwelijks.

In de twintigste eeuw zijn er vergeleken met de Reformatie-tijd ook in andere opzichten nieuwe verhoudingen gekomen. Er zijn enerzijds veel meer mogelijkheden voor communicatie en informatie en overleg. Anderzijds is de samenleving ook veel ingewikkelder geworden, zoals bijv. door wetgeving op sociaal en fiscaal gebied. Daar krijg je als kerk mee te maken in het diakonaat en ook als het gaat over de rechtspositie van kosters en predikanten.

Het is geen wonder, dat de mensen die in de kerk hiermee bezig zijn, de leden van de commissies van beheer, gaan zoeken naar mogelijkheden voor overleg en samenwerking. Bij een classis of synode kun je daar zo maar niet mee aankomen. Die bieden tot nu toe geen ruimte voor bespreking van diakonale of financiële zaken. Tenzij er eens een keer een conflict ontstaat, waarover advies of een bindende uitspraak nodig is.

Voor het overige moeten diakenen en commissies van beheer zelf maar zien, hoe ze met elkaar in contact komen. Is het vreemd, dat ze dan zelf in beweging komen? Integendeel, een goede uitoefening van je taak vraagt vandaag gewoon dat je verder kijkt dan je eigen plaats en je eigen commissie.

Aanvullende vormen van kerkverband

Ik wil nog even vanuit een wat andere gezichtshoek tegen het initiatief voor de Nijkerkse vergadering aankijken. Het Platform van CvB's is een voorbeeld van spontane ontwikkeling van overleg tussen de kerken. Overleg náást het 'gewone' kerkverband.

Wat in de gemeente van Zandveene voorkomt op financieel en beheers-gebied is immers voor een groot deel niet uniek. De gemeenten van Amstelsberg en Alkendam hebben met vergelijkba-

re vragen en kwesties te maken. Veel van het commissie-werk moet je natuurlijk wel gewoon in je eigen plaats doen. Maar er zijn ook dingen waarover je best eens met anderen zou kunnen overleggen. Horen, hoe een andere CvB er tegen aan kijkt. Horen, hoe een andere CvB een bepaald probleem oplost of een bepaald project opzet. Leren van de ervaring en het beleid van een ander.

Nu heb ik de indruk, dat mensen uit CvB's ook zonder landelijk platform elkaar soms wel weten te vinden. Als CvB-lid heb je altijd wel een kennis of vriend of familie van familie, die ergens anders in een CvB zit en die je wel aan informatie wil helpen. En de kopiëermachines zijn gelukkig altijd in de buurt.

Toch blijft deze communicatie beperkt. En ook willekeurig. We zitten toch vaak weer in Alkendam tot en met Zandveene ieder ons eigen wiel uit te vinden, vaak hetzelfde wiel. En we profiteren veel te weinig van elkaars know-how en inzicht. Met andere woorden: de praktijk vraagt om wat meer overleg en samenwerking. Hoe pak je dat dan aan?

Wel, overleg en samenwerking over kerkelijke zaken, dat is eigenlijk *een vorm van kerkverband*. Daar gaat het in ons 'gewone' kerkverband immers óók om. De kerkorde spreekt bijv. over samenwerking in wat ons gemeenschappelijk aangaat (art. 30 KO.) en onderlinge hulp voor de goede voortgang van het plaatselijk kerkelijk leven (art. 41 en 44 KO.). Voor zulke samenwerking hebben we al eeuwenlang een structuur: classis, particuliere synode, generale synode. En zo nodig opereren die vergaderingen via deputaatschappen, die veel praktisch werk verzetten.

Maar wat blijkt nu? We hebben een kerkverband met keurig geregelde vergaderingen en regels en bevoegdheden. En toch blijkt dat kerkverband geen geschikt kanaal te zijn voor het samen-doen in diverse zaken die de kerken gemeenschappelijk hebben. Je kunt er terecht met *appelzaken*, met tuchtzaken, voor het kerkboek, voor financiële hulp

Maar nu er weer een nieuwe tak, een CvB-tak, aan deze organisatie-boom in de maak is, lijkt het me een goed moment om ons er eens nader op te bezinnen. Daaraan wil ik graag in het nummer van 8 april een verdere bijdrage geven.

Postrekening van de Credit Lyonnais Bank
te Kampen: 806552.

BOEKHANDEL

Uw boekenbestelling 010-4820488

VAN RIETSCHOTEN

Keizerswaard 8. 3078 AM Rotterdam. Winkelcentrum Keizerswaard

DE REFORMATIE jaargang 1920 t/m 1988. Hiervan zijn ingebonden de jaren 1920 t/m 1965. Uw schriftelijke reacties naar: D. van der Veen, Postbus 61 373, 2506AJ Den Haag.

MOETEN GEREFORMEERDEN VERANDEREN?

G.J. van Middelkoop

W
woord/weerwoord

In mei 1994 schreef dr. M.J. Verkerk een drietal artikelen in dit blad over 'Gereformeerde Kerken in verandering'. Daarop gaf ik een uitvoerige reactie in juni.

Verkerk ziet dingen in de Gereformeerde Kerken veranderen. En hij vindt dat een goede zaak. Hij is namelijk van mening dat er een zekere scheefgroei heeft plaatsgehad. Die scheefgroei ziet hij als een gevolg van de invloed van onze westerse cultuur. Die cultuur heeft grote waardering voor het verstandelijke, het rationele. Onder invloed daarvan heeft ook ons kerkelijk en geloofsleven een sterke accentuering te zien gegeven van de dimensie van de leer. Andere dimensies van het geloof, die van het persoonlijke en van de gemeenschap, zijn minder ontwikkeld. Aan onze tijd de taak om naar een meer evenwichtig geheel te streven.

ting van het menselijk verstand. Vooral sinds de Verlichting heeft die overschatting zich sterk doen gelden. Naar gereformeerde overtuiging is echter niet het verstand bepalend voor wat het hart gelooft. Maar omgekeerd: de keuze van ons hart is bepalend ook voor de richting van ons denken. Vanuit de keuze van ons hart willen we God liefhebben, ook met ons verstand. Zo krijgt het verstand zijn plaats toegewezen in het christelijk bestaan. Vandaag maakt de overwaardering van het menselijk verstand plaats voor twijfels en onderwaardering. Dat leidt er ook toe, dat de papieren van een algemeen geldende leer in waarde dalen. Een leer die voor allen geldt lijkt iets objectiefs en past niet in een cultuur waarin we liever denken vanuit onszelf, vanuit onze subjectieve beleving, van beneden af.

Bijbelse visie

De Bijbel spreekt niet over de leer van Christus als een rationeel systeem. De leer van onze Heer is de levende werkelijkheid van wat Hij openbaarde, over Wie Hij is en wie wij zijn en wat Hij in de geschiedenis van de wereld en van mijn leven tot stand wil brengen. Het is een leer die – als het goed is – steeds weer verwondering oproept. Die zicht geeft op de waarheid van God, waarvoor je warm kunt lopen. Omdat we de leer zo levend zien, hebben de Gereformeerde Kerken de leer altijd in hoge waarde gelaten. En mijn overtuiging is, dat we dat zo ook moeten blijven doen. En dit ook hierom, dat de leer van de kerk ook het kader is voor onze persoonlijke geloofsontplooiing. En het cement voor de onderlinge ge-

Kritiek in dankbaarheid

In mijn reactie nam ik afstand van de situatietekening van Verkerk. Ons kerkelijk leven laat positieve en negatieve aspecten zien. Maar we moeten uiteindelijk wel komen tot een bijbelse balans. Als we zwakheden en gebreken signaleren en bestrijden, moet dat gebeuren in het kader van onze dankbaarheid voor het vele goede dat God ons, als kerken en gelovigen, telkens weer geeft. Paulus vermaant ons in Filippenzen 4 immers bij alles onze wensen door gebed en smeking met dankzegging aan God bekend te maken. Dat geldt ook wanneer we

met Hem en met elkaar spreken over de zorgen die we kunnen hebben in de kerk. Daarom eindigde ik mijn artikel ook met een pleidooi om dankbaar gereformeerd te blijven. En om in dat kader ook open om te gaan met de vragen waarvoor we komen te staan. En verder te doordenken wat gereformeerd zijn mag betekenen, vandaag en morgen.

Te verstandelijk?

Verder bestreed ik, dat de nadruk op de leer een gevolg was van het rationalisme. Al vele eeuwen kenden we in Europa een overschat-

meenschap van de gelovigen. In mijn visie kan aandacht voor de dimensie van het persoonlijke van de gemeenschapdan ook nooit in mindering worden gebracht op de aandacht voor de leer. Alleen door de dingen in deze samenhang te zien kunnen we ook in veranderen de omstandigheden gereformeerd blijven.

En dan is er nog heel wat te doen. Wij willen niet alleen maar vasthouden aan wat we vroeger zeiden. Maar ook vandaag en morgen gereformeerd geloven en belijden. Daarbij alle vragen die we tegenkomen met een 'open mind' tegemoet treden. En samen werken aan de **versterking** van het persoonlijke geloofsleven. Meer aandacht geven aan wat de Bijbel leert over het werk van de Heilige Geest en over geestelijke groei. Maar in dit alles moeten we ervoor oppassen dat we niet verzeild raken in een subjectivisme. Niet de individuele mens mag centraal staan in ons denken en geloven. Het persoonlijke subjectieve mag zeker zijn rechtmatige plaats **krijgen** in het geheel. Maar dat is dan wel een plaats in het geheel van de bredere werkelijkheid.

Zo moeten we proberen de tegenstelling tussen subjectief en objectief te overwinnen, zonder het een te verabsoluteren ten koste van het andere of omgekeerd. Als ons dat lukt, komen **leer** en leven, persoonlijk geloof en gemeenschapelk op de goede plaats te staan in het geheel van ons geloofsleven. Zo komen we ook tot de bijbelse geloofservaring: we weten ons omgeven door de goedheid van God. En ons christelijk bestaan kent, zonder speciaal vertoon en zonder grote opvallendheid, een eigen karakter en een eigen perspectief. Want het wordt in alles geleefd voor het oog van God.

Tot zover de hoofdlijnen van mijn artikelen in juni 1994.

Blijvende afstand

Na onze artikelen van de vorige zo-

mer hebben dr. **Verkerk** en ik enige malen nader contact met elkaar gehad. Ondanks hoopvolle momenten moet ik uiteindelijk tot de conclusie komen, dat we elkaar niet overtuigden. Voor mijn beleving blijven we op verschillende golflijnen uitzenden. We probeerden wel elkaar aan te voelen en te raken, maar in de reactie van **Verkerk** van de vorige week kom ik toch, jammer genoeg, teveel een herhaling tegen van zijn eerder uitgedragen standpunten. En anderzijds moet ik zeggen, dat ook mijn standpunt ongewijzigd is. Ik begrijp op onderdelen beter wat **Verkerk** bedoelt, maar verwerp het geheel van zijn betoog nog steeds.

Evenwicht?

Dr. **Verkerk** heeft in zijn reactie op wat ik schreef gesteld, dat hij het helemaal met mij eens is ten aanzien van de betekenis van de leer van de kerk. Hij wil aan die betekenis niets af doen. Zijn pleidooi voor meer aandacht voor het persoonlijke en de gemeenschap, betekent niet dat er minder aandacht moet zijn voor de leer, maar dat daarnaast ook de andere dimensies goed tot hun recht moeten komen. Het is fijn te constateren dat **Verkerk** in zijn benadering niet minder plaats wil geven aan de leer dan ik. Daarin lijken we dichterbij elkaar te staan dan ik aanvankelijk dacht. Hierin heeft nader spreken ons verder gebracht. Maar zijn we het nu eens op dit punt? Ik betwijfel dat. De heer **Verkerk** wil ook aandacht voor andere dimensies en spreekt dan van evenwicht. Dat geeft de indruk dat de dimensies naast elkaar worden geplaatst. Voor mij is de leer echter niet een op zichzelf staand element naast enkele andere elementen in het geheel van ons geloof. De leer is bepalend voor het persoonlijk geloven en ook voor de onderlinge gemeenschap. We hebben niet te maken met een compositie van een aantal losse elementen, maar een samenhangend geheel waarin de leer bepalend is.

Wat is eigenlijk de leer?

Dat hangt samen met mijn opvatting van wat de leer is. In de leer komen we, naar mijn overtuiging, de levende werkelijkheid van de openbaring van onze God tegen. Door dat wat God ons zegt, voelen wij ons aangesproken, worden we geraakt, worden we hartelijk gegrepen. We lopen daar warm voor. Het geeft ons leven in de werkelijkheid van alledag glans en perspectief. We ontdekken steeds meer van wat dat allemaal omvat. Met de dichter van Psalm 119 kunnen we daarover eindeloos blij worden en daarover zingen.

De leer is dan ook niet maar de theorie van het geloof waar dan de praktijk van de persoonlijke verwerking **na** komt. Het beamen van de leer is een zaak waar ik met mijn hele persoon bij betrokken ben. Een existentiële aangelegenheid die primair mijn hart raakt. En van daaruit ook mijn denken en handelen bepaalt. En de gemeenschap met andere gelovigen is dan ook daarin gefundeerd, dat ook zij die hartelijke band aan de **HERE** en Zijn woorden kennen.

Oog voor het persoonlijke

Ligt het verschil tussen **Verkerk** en mij nu daarin, dat hij oog heeft voor de verschillendedimensies, terwijl bij mij de leer het een en het al is? Komen in mijn benadering de dimensies van het persoonlijke en de gemeenschap niet tot hun recht en is dat in de **evenwichts**-constructies van **Verkerk** wel het geval? Zo ligt het niet!

Naast wat ik hierboven al zei, is het immers in de praktijk van het geloofsleven van ons allen zo, dat de persoonlijke dimensie de aandacht **krijgt**. Hoe beleven we het dat we onze kinderen mogen laten dopen? Worden we niet geraakt door wat het formulier zegt over de verbondenheid die God met ons en onze **kinderen** wil in ons hele leven? Is dat niet het kader waarin we ze daarna grootbrengen? Hoe **le-**

ren we onze kinderen bidden? Hoe gaan we tijdens de opvoeding in op hun vragen? Hoe helpen we hen in allerlei situaties de weg te vinden als kinderen van God? En hoe helpen wij ook elkaar in het onderlinge gesprek, als er moeite is om te horen of als we onze twijfels hebben?

Veel hiervan gebeurt in de kleine **kring**, onder vier ogen. Ook van mij mag dat wel breder uitkomen in onze onderlinge omgang. Maar het is een volstrekt onbillijke vertekening en een ernstige misvatting, als we stellen dat we daarvoor vandaag pas oog krijgen. Er zijn tijden geweest dat we daarmee minder te koop liepen. Dat men over deze dingen alleen in vertrouwde sfeer wat losliet. Maar was het daarom niet aanwezig? Kenden we de persoonlijke dimensie van het geloof toen niet? Ook de meer gesloten gereformeerde mensen van vroeger (en nu) werden heel persoonlijk geraakt door de Psalmen. Ze lazen eruit en zongen ze, alleen bij de afwas, of samen bij het orgel. Uit Psalm 25 leerden ze van de verborgen omgang met de HERE en ze kwamen niet pas door contacten met buitenkerkelijke groeperingen op die gedachte.

Misschien werd bij een meer dogmatische preek de band met het gewone geloofsleven niet zo helder. Maar **als** in de preek die laag van het geloven werd aangeroerd, voelden zij zich niet onwennig, maar werden daardoor geraakt en dan werd het extra stil in de kerk.

Vandaag zijn we opener, gevoeliger, emotioneler dat is vaak winst. Vandaag wordt er ook meer over **geschreven**, niet alleen over hoe je je geloof beleeft, maar ook over allerlei andere, meer persoonlijke zaken. Maar als er vroeger niet zo vaak over geschreven werd, betekent dat nog niet dat het er niet **was**. Persoonlijk wil ik hier dan ook beslist niet spreken over onbetaalde rekeningen van de kerk. **Wat nu expliciet wordt gemaakt, was vroeger meer impliciet.** Voor wat

het **wezen** van de dingen betreft, maakt dit echter geen verschil. Ik begrijp werkelijk niet hoe je aan deze karikaturen kunt vasthouden.

Oog voor de gemeenschap

Ik bestrijd dus de gedachte dat we wel aandacht hadden voor de leer, maar dat het persoonlijke niet tot zijn recht kwam. Hetzelfde stel ik ten aanzien van de derde dimensie, die van de gemeenschap. Juist omdat het geloof ons als complete mensen raakt, is het ook bepalend voor ons sociale optreden. Als het goed is, en ons geloof leeft, komt dat ook tot uiting in de daden die we stellen tegenover hen aan wie we in de gemeente van God gegeven zijn, zei **Jakobus**. Dat heeft dan ook nogal wat effecten gehad in de Gereformeerde Kerken. Heel wat onderlinge zorg, al dan niet in geïnstitutionaliseerd verband, werd juist door die onderlinge geestelijke verbondenheid gestimuleerd. En als de geestelijke eenheid ging wijken, betekende dat niet dat men elkaar maar plompverloren liet vallen.

Het is ook niet billijk de scheuring in de zestiger jaren op deze manier te kleuren. Er groeide toen verschil van inzicht inzake de binding aan belijdenis en kerkverband. Lieten we elkaar vervolgens zonder pardon vallen? Voelden we geen band meer met elkaar? Hoe her en der de dingen ongelukkig zijn verlopen; globaal genomen was dit zeker niet zo.

1967 was het eindpunt van een langdurig proces. Een proces waarin je pijnlijk ervoer, dat er verwijdering ontstond en **een, uiteengroeien** tussen mensen die tot dusver één waren. Een verwijdering en een uiteengroeien ook waar mensen hun best deden elkaar vast te houden. Ondanks geestelijk verschillende **kijk** toch nog lang op verjaardagsbezoek bleven gaan. Om op den duur te merken dat je **elkaar** toch kwijt raakte, omdat je geen band meer had op die punten

waarin je vroeger wezenlijk verbonden was. Als je denkt dat de gegeven onderlinge gemeenschap als een bagatel werd beschouwd zodra de leer in geding was, vergis je je zeer.

Vind ik dat het er niet toe doet hoe we met elkaar omgaan bij kerkelijke meningsverschillen? Dat het er alleen maar op aan komt hoe je standpunt is ten opzichte van de leerkwestie die in geding is, en dat je niet zo nauw hoeft te kijken hoe je dan verder in de gemeenschap met elkaar omgaat? Beslist **niet**. En als mensen onbroederlijk bejegend zijn of als procedures onjuist geweest zijn, moet dat vooral worden aangetoond en dienen we daarover schuld te belijden. Maar dan wel concreet: wat precies en waar en wanneer. Dan kan dat ter plaatse in orde worden gemaakt. Maar een algemeen oordeel over allerlei wat toch wel mis is geweest in die moeilijke tijd voor de kerken, is mijns inziens niet op zijn plaats. Zo vind ik het spreken over slechte sfeer en mythen, en verkeerde besluitvormingsprocedures wat erg gemakkelijk. Ik zou graag gedetailleerder en genuanceerder willen horen wat waar waarom mis was.

Twee opmerkingen nog daarbij. Strijd in de kerk verloopt nooit model. Strijd in de kerk kan komen door menselijke zwakheden. Ze kan ons ook worden opgedrongen door de geestelijke situatie waarin we verkeren. In beide gevallen wordt de strijd in de kerk niet gevoerd door kiene strategen die een helder overzicht hebben en een precies plan de campagne. Maar door kleine mensen met een beperkt zicht, die moeten zoeken en tasten naar de juiste weg.

Achteraf, in een opgeklarde situatie, is het makkelijk allerlei analyses te maken over hoe het anders had gekund. Of dat juist en billijk is, is een andere vraag.

En in de tweede plaats: wanneer in een strijdsituatie wegen gaan wijken, moet het **kieszen** van de ene

weg of de andere beoordeeld worden op grond van de juistheid van die weg. Het kan heel begrijpelijk zijn, dat ik voor de verkeerde weg kies en mijn tegenstander kan het mij ook knap moeilijk maken om de goede keus te maken, maar ten diepste sta ik voor de vraag: wil Christus dat ik hem volg via deze weg of via die? Voor die vraag stonden Calvijn en zijn toch maar rooms blijvende tijdgenoten. Voor die vraag stonden de Afgescheidenen en hun gereformeerde broeders die toch maar in de Hervormde Kerk bleven. Voor die vraag stonden we met elkaar ook bij de scheuringen rond 1967.

Ik kan het begrijpen, dat er broeders en zusters waren die hartelijk gereformeerd waren, maar om persoonlijke en plaatselijke motieven buiten het kerkverband kwamen te staan. Maar ik vind desondanks, dat zij daarin een verkeerde keus hebben gedaan. Want zij kozen voor een weg die ruimer wilde zijn dan die waarop de Gereformeerde Kerken behoren te gaan. Dat is bepalend voor mijn oordeel. Dat is de reden waarom ik zeg, dat je in de eerste plaats moet letten op de dingen waar het toen om ging. Mijn beeld is daarmee niet eenzijdig, ik werk geen dingen weg, maar ik laat wat het zwaarst is het zwaarst wegen. De principiële kwestie was de taxatie van de Vrijmaking en de binding aan belijdenissen **kerkverband**. En ik ben er ook van overtuigd, dat dit de punten zijn waarop we elkaar in samensprekingen met de Nederlands Gereformeerden weer moeten vinden, willen we kunnen samengaan. En als we het daarover eens worden, zal een verschil in taxatie van bepaalde concrete gebeurtenissen geen blijvend obstakel hoeven te zijn.

Leer, geloof en leven

De reacties van de heer **Verkerk** hebben mij dus beslist niet overtuigd. Samen zijn we het erover **eens**, dat de leer heel belangrijk is voor de gereformeerde gelovige.

Verkerk is echter van mening, dat we daarop eenzijdig de nadruk hebben gelegd en dat het persoonlijke en de gemeenschap daaronder hebben geleden. Mijn oordeel is, dat de leer niet maar iets objectiefs is, maar dat – bij een juist zicht en een goede beleving – het persoonlijke en de gemeenschap ook meteen meekomen en hun juiste plaats krijgen. En dat dit ook feitelijk het geval was en is.

Als de heer **Verkerk** een pleidooi had willen voeren voor meer expliciete aandacht voor de persoonlijke dimensie van ons geloof zonder meer, had ik een eind met hem mee kunnen gaan. Wanneer hij dit plaatst naast de aandacht voor de leer, begin ik te aarzelen. Als hij een en ander in het kader zet van een ingrijpende verandering die in de Gereformeerde Kerken nodig zou zijn, is dat voor mij allerm minst overtuigend. En dat zowel om de negatieve tekening van het verleden, als om zijn, in mijn ogen, te weinig **kritische** benadering van bepaalde verschijnselen die zich vandaag voordoen.

Om alle misverstand te voorkomen wil ik nog eens herhalen: ik ben van mening dat er terecht aandacht mag worden gevraagd voor het subjectieve en het persoonlijke in ons geloof. Als mensen doorslaan in subjectivistischer richting moeten we zeker aandacht vragen voor het objectieve, het voor allen geldende in het geloof, voor Woord en belijdenis en kerk. Maar dan zo, dat we met nuanceren wijzen op de bredere werkelijkheid, waarin zowel het objectieve als het subjectieve een eigen plaats hebben. Wanneer wij tegen het subjectivisme protesteren, moet dat ons niet brengen tot een onderwaardering van het subjectieve en persoonlijke. We moeten proberen de tegenstelling van subjectief en objectief te **overwinnen** en zo allen oog te hebben voor de verschillende aspecten van Gods heilswerk. Zonder het een te verabsoluteren ten koste van het andere of omgekeerd. Dan komen

leer en leven, persoonlijk geloof en gemeenschap elk op de goede plaats te staan in het geheel van ons geloof.

Invloed van de cultuur

Ben ik nu te verstandelijk bezig als ik de dingen zo benader? Ben ik – misschien ongemerkt en ongewild – in de ban van het rationalisme in onze cultuur? Ik geloof dat niet. Ook ik heb gesteld dat de kerk leeft in het klimaat van haar tijd. De tijden veranderen, en wij met hen. We leven vandaag en dat brengt met zich mee, dat we geneigd zijn andere accenten te leggen en de dingen anders te beleven dan vroeger. Betekent dat nu dat de kerk in een rationalistische tijd de dingen wel rationalistisch móet gaan benaderen? Of kan de kerk en kunnen de gelovigen ook een **kritische** houding aannemen tegenover de cultuur waarin ze leven?

Een bijbels uitkijkpunt

De kerk en de gelovigen mogen zich wijs laten maken door het Woord van God, het 'eeuwig evangelie', dat een woord is voor alle volken, tijden en toestanden, zoals **Herman Bavinck** zei. Daardoor geeft de Bijbel houvast, stuur en richting in elke tijd. Zij verlicht ons verstand en licht ons pad bij in wisselende culturele omstandigheden. Wij zijn niet onttrokken aan de invloed van onze cultuur, maar we worden bepaald door de wijsheid van de Schrift die daar bovenuit gaat. Niet alleen, schrijft Bavinck, maakt de Schrift ons bekend met de weg die tot het eeuwige leven leidt. Maar juist omdat zij dit doet, wijst zij ons ook de weg aan die wij in dit leven te bewandelen hebben. De Bijbel is het boek dat de mens ook in de tegenwoordige wereld oriënteert. De Schrift doet ons een natuurbeschouwing aan de hand, die haar weerga niet heeft. Zij biedt een verklaring van de oorsprong, het wezen en de **bestemming** van de mens, die je **tever-**

geefs zoekt bij wetenschap en wijsbegeerte. Zij geeft ons voor de geschiedenis van wereld en mensheid een leidraad in handen, zonder welke wij ronddwalen in een chaos van gebeurtenissen. De mens die in de Schrift wordt onderwezen en daarbij wordt opgevoed, komt op een hoogte te staan vanwaar hij het groot geheel der dingen overziet. Zijn **gezichtskring** breidt zich uit tot de einden van de aarde. In zijn gedachten omvat hij de aanvangen en het einde van de geschiedenis. Hij kent zijn eigen plaats omdat hij zichzelf en alle dingen allereerst beschouwt in hun verhouding tot God, uit Wie en door Wie en tot Wie alle dingen zijn.

Kritisch benaderen

Vanuit dit bijbels standpunt zal de kerk ook de cultuur **kritisch** moeten benaderen. Zowel de cultuur van vroeger als die van vandaag. Dat houdt mijns inziens in, dat de kerk **kritisch** behoort te staan tegenover de overwaardering van het verstandelijke, zoals dat in de westerse cultuur aanwezig was en is. Dat rationalisme dateert niet pas van de Verlichting, maar al van vele eeuwen eerder. Heeft de Verlichting ons geloven te verstandelijk gemaakt? Heeft de Griekse filosofie het oerchristelijk geloven vervormd tot een door de rede beheerst theologisch denksysteem?

Beide stellingen zijn interessant, maar te makkelijk en aanvechtbaar. Zeker kan de kerk onder invloed van de geest van de tijd tot uitgliders komen. Maar dat is iets anders dan er wezenlijk door beheerst worden. Wel moeten we voortdurend waakzaam zijn en elkaar ervoor waarschuwen mee te gaan met de benaderingen van de wereld, en elke gedachte gevangen te geven aan Christus.

Juist omdat de kerk vanuit een eigen principe de dingen mag benaderen, herkennen we zoveel bij mensen als Augustinus en Calvijn, **mensen** die in een heel andere cultuur leefden, maar met wie we ons

toch wezenlijk verwant voelen in het geloof. Vanuit dat eigen principe behoren we aan de andere kant ook **kritisch** te staan tegenover elk denken dat zich niet door Gods openbaring laat inspireren. En daarom moeten we ook maar niet argeeloos open staan voor allerlei denkers van heel verschillende huize.

Ondergaan wij invloed van onze cultuur? Jazeker, maar als het goed is niet zo fundamenteel als **Verkerk** denkt. Want wij mogen op een eigen standpunt staan, wat ons **kritisch** maakt en steeds meer maken moet.

Diezelfde **kritische** benadering hebben we nodig nu de huidige cultuur twijfels heeft over de rede en daarvan afscheid neemt. Deels zal de (postmoderne) **kritiek** sporen met de reserves en bezwaren die vanuit het christelijk geloof al eerder bestonden. Maar overigens wijst het irrationele denken toch ook niet de goede koers, in christelijk perspectief bezien? Moeten wij niet even **kritisch** staan tegenover de huidige trends en stromingen als tegenover de ideeën van vroeger? Vragen niet zowel het modernisme als het postmoderne denken om een **kritische** benadering? En dat zeker als het zogeheten postmodernisme nu al wordt gezien als een overgangsverschijnsel, een periode van scepsis die alleen zin en betekenis kan hebben wanneer ze uiteindelijk tot iets anders leidt, zoals Van **Peursen** betoogt.

Dubieus model

De historicus Von der Dunk plaatst kanttekeningen bij de opvatting dat we vandaag het einde van een tijdperk beleven. Alle tijden kenden crises en kenteringen. In elke tijd hadden de mensen het besef dat men zich bevond in een fase van overgang, van verval en onrust. En dat bij een toekomst die een einde aan dierbare en vertrouwde waarden en toestanden dreigde te maken. Ik denk dat hij gelijk heeft en sta wat sceptisch tegenover de gro-

te verhalen over omslagen in de cultuur.

Die twijfels heb ik des te meer, wanneer **Verkerk** het simpele model schetst van een rationalisme een vooruitgangsgeloof dat ons tot 1970 zou hebben beheerst, waarna de trend van ons denken en voelen heel anders zou zijn geworden. In de vijftiger en zestiger jaren beleefden wij, zo meent hij, een periode van opbouw, waarin het vooruitgangsgeloof ongekende impulsen kreeg. Daarin pasten de nadruk op de ware kerk en op de doorgaande reformatie.

Ik vind dit een simpel en ergerlijk model dat aan de werkelijkheid beslist geen recht doet. De opbouw van het gereformeerde kerkelijke en organisatieleven gebeurde helemaal niet in een opgewekte stemming van we zullen er eens even wat van gaan maken. In de kerk werden we klein gehouden door allerlei moeiten en aanvechtingen. In de politiek gingen we de ene verkiezing na de andere kansloos in. In allerlei opzichten hadden we meer het gevoel dat het voor gereformeerden steeds moeilijker zou worden dan dat we het wel eens zouden gaan maken. Het **modelmatig** verhaal van **Verkerk** doet hieraan geen recht en dat maakt een gesprek moeilijk en onvruchtbaar.

Wat eist onze tijd?

Naar mijn mening is **Verkerk** te weinig **kritisch** tegenover verschijnselen die zich vandaag voordoen. Een ontwikkeling hier en een opmerking daar worden door hem aaneengeregen tot een patroon dat zou duiden op een ingrijpende verandering in ons denken en geloven. Ik heb daarop niet zo'n heldere kijk. Ik denk dat verschillende zaken op meer dan één manier geïnterpreteerd kunnen worden. **Verkerk** meent dat er sprake is van herstel van evenwicht na een periode van eenzijdigheden scheefgroei. Ik zoek het meer in een gebrekkige bewustwording van de grote **waarde** van ons gereformeerde geloof

en van de vérgaande implicaties daarvan voor heel ons leven. En dat ook in **rapport met onze tijd**.

Verkerk lijkt daarbij onze tijd positiever te beoordelen dan ik. Onze tijd neemt afstand van het rationalisme. En daarbij kan hij wel aansluiten. Ik denk dat we meer antithetisch moeten zijn, ook vandaag. En ik zou de vraag onder ogen willen zien: zijn de veranderingen in het hedendaagse leef- en denkklimaat gevolg van het feit dat we afstand nemen van het Verlichtingsdenken? Of zit er ook iets van een *doorwerking* van het denken van de Verlichting, die wilde dat de mens autonoom op eigen kompas zou gaan varen. Is het waar dat er een doorgaande *'verlichting van het subject'* op gang is gekomen, zoals Heitink dat noemt? En dat de mensen vandaag daardoor anders naar de werkelijkheid kijken en ook anders met waarden en waarheden omgaan, volgens de taxatie van Dekker?

Ik denk dat we allen deze geseculariseerde lucht inademen en dat dat een betere verklaring zou kunnen bieden voor de problemen waar we tegenaan lopen, dan de veronderstellingen van Verkerk. Ik meen dat de analyses die Van Peursen, Dekker en Heitink van onze cultuur geven, een bijdrage kunnen geven aan het scherpen van onze blik. Het zou goed zijn als wij daar samen meer werk van zouden maken, om zo adequaat te kunnen inspelen op de eisen van onze tijd. Van harte hoop ik, dat nadere bezinning tot meer eensgezindheid leiden mag.

Wie geïnteresseerd is in genoemde analyses, verwijs ik naar C.A. van Peursen, *Strategie van de cultuur*, 1970, en *Na het postmodernisme*, 1994; G. Dekker, *Godsdiensten samenleving*, 1987, en zijn artikelen in *Het verhaal van de kerk*, Centraal Weekbladreeks, 1995; G. Heitink, *Praktische theologie*, 1993 (met name het historisch-interpretatief deel); H.W. von der Dunk, *Sprekend over identiteit en oorsprong*, 1993.

Hoe christelijk mag de politiek zijn?

De redactie van De *Wekker* vroeg enkele politici hoe christelijk de politiek mag zijn. De CDA'er C. Boertien reageerde onder meer als volgt:

Steeds heb ik mij prima thuisgevoeld in de politieke partij van mijn keuze. Het samenwerken met christenen van diverse pluimage ligt me wel. Nu het CDA een samenwerkingsverband is van protestantse en rooms-katholieke christenen is mijn gevoel van 'thuis zijn' er niet minder op geworden. Integendeel: Nu in Nederland het seculariseringsproces zo geweldig toeneemt in kracht lijkt het me in toenemende mate zinvol je in een zo breed mogelijk samenwerkingsverband op je taak en je verantwoordelijkheid als christenen te bezinnen. Aan de totstandkoming van dat samenlevingsverband onder de naam CDA is een hele discussie vooraf gegaan over karakter en grondslag van de nieuwe partij. Dat was ook geen wonder, gezien de historisch gegroeide verschillen tussen de diverse 'soorten' christenen die samen de nieuwe partij gingen vormen. Het antwoord dat ik zal geven op de vraag, hoe christelijk de politiek mag zijn, zal ongetwijfeld niet ieder lid van de Kerk voldoen. Binnen onze kerken lopen de antwoorden eigenlijk al uiteen als het gaat over de vraag wat christelijk eigenlijk betekent. Ik voor mij kan het karakter van christelijke politiek niet bondiger formuleren dan: een poging in de staatkunde de Wil des Heren te doen. Die Wil kom je niet automatisch op het spoor. Het 'doen' van die wil zaait zelfs heel vaak niet

Meegelenzen

eens gepaard met christelijke woorden. Want het komt op de daden aan.

Als je zo tegen de vraag aan kijkt kun je samen met medechristenen van allerlei afkomst aan de slag. Je neemt elkander dan niet de maat hoe christelijk je politiek al of niet is, maar je spreekt elkaar aan op het Evangelie. Op die manier kun je samen met veel anderen werken aan een maatschappij waar ruimte is voor het Grote Gebod

Belijnder en concreter was de reactie van G.J. Schutte. Nederland is geen christelijk land meer. Het kan kennelijk ook geregeerd worden zonder christenen. Wat betekent dat voor de mogelijkheden van politiek overeenkomstig de Bijbel? Met die vraag hield de GPV-kamerfractie zich bezig toen zij werkte aan het rapport *Het gezin weloezind*

Dat Nederland geen christelijke natie is weten we al lang. Het optreden van een paars kabinet bepaalt ons er nog eens extra bij, dat Nederland geregeerd kan worden zonder christenen. Wat betekent dat nu voor de mogelijkheden van politiek overeenkomstig de Bijbel? Met die vraag hebben we ons de afgelopen tijd bezig gehouden toen we als Kamerfractie werkten aan het onlangs verschenen rapport *Het gezin weloezind*. Immers, als het gaat om de positie van huwelijk en gezin in de samenleving stuiten we op een praktijk welke ver verwijderd is van hetgeen de Bijbel over deze zaken zegt. Alternatievesamenlevingsvormen van twee of meer mensen van hetzelfde of van verschillend geslacht krijgen steeds meer een aan het huwelijk zeliike positie. Een groot

aantal huwelijken eindigt in een scheiding, waarvoor onze wetgeving ruime mogelijkheden biedt. Ook bij tal van andere onderwerpen stuiten we op de vraag hoe anno **1995** christelijke politiek inhoud kan krijgen.

Sommigen hebben met deze vraag geen moeite. Zij maken een duidelijke scheiding tussen geloof en politiek. Geloven doe je in de kerk en thuis in je gezin, maar een christelijke gezinspolitiek bestaat niet in hun ogen. Deze benadering doet echter tekort aan de Bijbel. Christus regeert over alle dingen en heeft recht op erkenning van ieder. Anderen nemen in dit laatste hun uitgangspunt en pleiten voor een theocratische politiek. Het getuigenis van Gods geboden en beloften moet ook in de politiek klinken. In deze benadering wordt echter wel eens te veel over het hoofd gezien, dat Christus in de Nieuwtestamentische tijd niet rechtstreeks regeert over kerk en volk maar ambtsdragers inschakelt in kerk en staat, elk met eigen taken en bevoegdheden. Dan zijn er nog mensen die een tussenweg kiezen. Zij ontleen aan de Bijbel bepaalde politieke thema's, die binnen het verband van een partij christenen en niet-christenen kunnen verenigen en naar buiten toe de basis kunnen vormen voor de praktische politiek. Maar als de rechtstreekse band aan de Bijbel ontbreekt nemen opvattingen van mensen gemakkelijk de plaats in van Gods geboden. Willen we ook in onze ontkerstende samenleving inhoud geven aan de christelijke politiek, dan is het mijns inziens zaak oog te hebben zowel voor het eigen karakter van het overheidsambt als voor de grenzen ervan. De overheid is Gods dienaar, niet vanwege de personen die minister of burgemeester zijn, maar vanwege hun ambt. Daarom zijn zij aanspreekbaar op aan de Bijbel ontleende normen. Daarom ook mag van overheden gevraagd worden mee te werken aan de ontwikkeling van onze samenleving tot eer van God. Maar het overheidsambt is

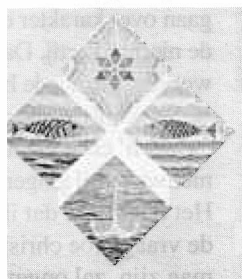
wel duidelijk onderscheiden van het kerkelijk ambt. Wie artikel 36 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis naast artikel 30 legt zal het verschil direct zien. De wereld moet geregeerd worden door wetten en staatsregelingen met gebruik van de zwaarmacht van de overheid. De kerk wordt op geestelijke wijze geregeerd door ambtsdragers, die Gods Woord prediken, de sacramenten bedienen en christelijke tucht oefenen. Kerkelijke en politieke ambtsdragers staan beiden in dienst van God, maar zij oefenen hun ambten uit op verschillende terreinen en op onderscheidene manieren. De overheid draagt verantwoordelijkheid op het terrein van de publieke samenleving. Zij oordeelt niet over harten en gevoelens van mensen maar over hun publieke handelen. Hier ligt mijns inziens het hart van de christelijke politiek en in beginsel ook het antwoord op de vraag naar het karakter van de christelijke politiek anno **1995**.

Vervolgens gaat Schutte in op het

beeld van huwelijk en gezin. Daar doet zich in onze samenleving in toenemende mate het kwaad van de *echt scheiding* voor.

Wat staat de christelijke politiek dan te doen in een geseculariseerde samenleving? Zij moet eraan werken dat echtscheidingsweten -praktijk wordt bijgesteld in de richting van de Bijbelse norm. Dat is niet eenvoudig nu velen de mogelijkheid van echtscheiding als een verworvenheid ervaren. Maar de christelijke politiek kan erop wijzen, dat de instandhouding van het huwelijk, ook als het moeilijk wordt, van betekenis is voor de toekomst van de **kinderen** en voor de samenleving als geheel. Hoeveel problemen veroorzaken de vele echtscheidingen niet, b.v. bij de jeugdhulpverlening, de huisvestingen de financiële bijstand? Daaraan mogen gehuwden die een band voor het leven zijn aangegaan ook herinnerd worden. Concreet kan dit betekenen dat de wettelijke mogelijkheden tot echtscheiding worden beperkt als er jonge kinderen zijn of

Het nieuwe Handboek is uit!

HANDBOEK 1995

ten dienste van de gereformeerde kerken in Nederland

Redactie: Dr. W.G. de Vries

uitgever: Oosterbaan & Le Cointre B.V. - Goes

Zojuist verschenen het Handboek 1995, de onmisbare vraagbaak voor ieder die mee wil leven.

384 pagina's, f 17,50

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25, 4460 AA Goes

Telefoon 01100-15591, Fax 01100-16492

als het huwelijk nog maar kort bestaat. Zulke maatregelen moeten dan niet op zichzelf staan. Ze vormen evenmin het einddoel van de christelijke politiek. Daarnaast is van groot belang dat het maatschappelijk klimaat zo verandert dat huwelijk en gezin goed kunnen functioneren. Een klimaat waarin echtscheiding niet als een recht van een individu wordt gezien, maar als een uiterste maatregel wordt ervaren. Zo'n klimaat kan de overheid niet bij decreet tot stand brengen, zij kan er met haar beleid wel aan bijdragen.

Dit voorbeeld illustreert hoe nauw het luistert als de christelijke politiek naar oplossingen vanuit een gegroeide praktijk zoekt. Jezus' woorden over de scheidbrief kunnen hier een goede richtlijn vormen. Hij erkent dat Mozes het geven van een scheidbrief onder **omstandigheden** heeft bevolen. Maar Hij voegt er twee dingen aan toe: Met het oog op de hardheid van uw harten en van den beginne is het zo niet geweest (**Matt. 19 vs. 8**). Van een recht op echtscheiding valt dan ook niet te spreken. Wel kan het onvermijdelijk zijn enige

orde te brengen in de chaos **welke** zondige mensen van het huwelijk kunnen maken. De gegroeide **praktijk** mag dus geen norm zijn maar moet zoveel mogelijk 'genormeerd' worden.

Dat is een zware opgave voor de christelijke politiek. Maar wie zich daarbij wil laten leiden door het Woord van God mag weten dat hij zich baseert op het Woord van Hem die alles geschapen heeft en die door Zijn Zoon over alle **din-**gen regeert. Daarin ligt uiteindelijk de rechtvaardiging van christelijke **politiek**.

G. Jonker-Pool

Geschonden grenzen

*— over seksueel misbruik —
feiten, overwegingen en geloofsvragen*

Een niet onbekende emotie: machteloosheid, verontwaardiging of woede bij het horen of zien van seksueel misbruik of geweld. Maar wát betekent het eigenlijk voor het slachtoffer?

Wat kunnen de gevolgen zijn? Hoe worden zij geholpen en

hoe kunnen wij helpen? Hoe kunnen we eigenlijk dat verschrikkelijke misbruik en geweld stoppen of voorkomen?

In dit boek probeert de schrijfster antwoord en inzicht te geven op deze en andere vragen. Ze behandelt deze problematiek vanuit diverse invalshoeken. Waarbij ook de daders en de mogelijke oorzaken van zo'n vergrijp behandeld worden. Daarnaast verheldert zij menige bijbeltekst. Dit boek, waarin deze problematiek uitgebreid behandeld wordt, kunnen we u van harte aanbevelen.

206 pag., ingenaaid, f 35,-.

Ook verkrijgbaar in de boekhandel.

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25, 4460 AA Goes, Telefoon 01100-15591, Fax 01100-16492

